

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta
Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Karin Sojková

**Parky, zahrady a obory za vlády dynastie Han
(206 př.n.l. – 220 n.l.)**

Parks, gardens and enclosures during the Han dynasty
(206 B.C. – 220 A.D.)

Praha 2009

vedoucí práce: Mgr. Jakub Maršálek, Ph.D.

Poděkování

Mé srdečné díky patří vedoucímu bakalářské práce Mgr. Jakubu Maršálkovi, Ph.D. za jeho vstřícnost, cenné rady a připomínky při vypracování práce.

Dále děkuji Doc. PhDr. Olze Lomové, CSc. za laskavé zapůjčení anglického překladu antologie *Wenxuan* a Mgr. Kataríně Feriančíkové za její ochotu a trpělivost.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 1.9. 2009

.....
podpis

Anotace

Bakalářská práce pojednává o zahradách, parcích a oborách za dynastie Han. V první části se věnuje problematice loveckých parků a zahrad v předhanském období, zvláštní důraz je kladen na císařské parky dynastie Qin. V hlavní části se práce soustředí na císařské i soukromé parky a zahrady za dynastie Han, které jsou popisovány a zkoumány z různých hledisek. Důraz je kladen na fyzický popis, význam a funkce různých zahrad a parků a jejich politické, společenské a rituální konotace.

Annotation

The bachelor thesis deals with gardens, parks and animal enclosures during the Han dynasty. In the first part focuses on questions of hunting parks and gardens in the pre-Han period, and it lays particular stress on imperial parks of the Qin dynasty. In the main part it focuses on imperial as well as private parks and gardens during the Han dynasty, which are described and examined from different points of view. The work is concentrated on the material description, importance and functions of different kinds of gardens and parks, as well as their political, social and ritual connotations.

Klíčová slova: čínské zahrady
lovecké parky
obory
park Shanglin
dynastie Han

Key words: chinese gardens
hunting parks
animal preserves
Shanglin park
Han dynasty

OBSAH

1. Úvod	7
1.1. Historický vývoj: lovecký park – obora – zahrada	9
1.2. Vymezení pojmů	10
1.3. Koncepce zahrad v předhanské a raně hanské mytologii a filozofii	11
1.4. První literární popis okrasné zahrady	17
2. Dynastie Qin	19
2.1. Historické pozadí	19
2.2. Lovecké parky, obory a zahrady za dynastie Qin	19
2.2.1. Palác Epanggong	20
2.2.2. Lovecký park Shanglinyuan	22
2.2.3. Další významné obory, parky a paláce za dynastie Qin	24
2.3. Význam a funkce císařských parků dynastie Qin	26
2.3.1. Význam parku Shanglin	28
3. Dynastie Západní Han	29
3.1. Vznik nového hlavního města	29
3.2. Císařské parky za dynastie Západní Han	30
3.2.1. Park Shanglinyuan	32
3.2.1.1. Archeologické prameny a rozloha parku	33
3.2.1.2. Řeky a jezera na území parku Shanglin	34
3.2.1.3. Fauna a flóra parku Shanglin	38
3.2.1.4. Jednotlivé obory a zahrady v parku Shanglin	44
3.2.1.5. Paláce a palácové komplexy	45
3.3. Soukromé zahrady za dynastie Západní Han	54
3.3.1. Zahrada obchodníka Yuan Guanghana	55

4. Dynastie Východní Han	57
4.1. Historický úvod a vznik hlavního města	57
4.2. Císařské parky a zahrady Východních Hanů	59
4.3. Soukromé zahrady za Východních Hanů	61
4.3.1. Zahrady úředníka a hodnostáře Liang Jiho	62
5. Význam a funkce hanských loveckých parků, obor a zahrad	63
6. Závěr	65
7. Použitá literatura	69
8. Internetové odkazy	71
9. Seznam příloh	72
10. Přílohy	73

1. Úvod

Ve své bakalářské práci se zaměřím na problematiku zahrad, parků a obor za vlády dynastie Han. Problematice čínských (a také japonských) zahrad se z českých sinologů věnuje zejména docentka Věna Hrdličková, CSc., její práce se však bohužel nedotýkají tak starých zahrad jako jsou zahrady dynastie Han. Proto budu pracovat většinou s zahraniční literaturou. V první části bakalářské práce bude nejprve popsán historický vývoj zahrad od nejstarších dob – první historicky doložené dynastie Shang – až do období Válčících států, a to na základě primární a sekundární, jak historiografické, tak krásné literatury. Vzhledem k náročnosti porozumění primárním pramenům, které jsou psány archaickým jazykem – klasickou čínštinou, budu ve své práci vycházet hlavně ze sekundární literatury.

Významnými prameny pro úvodní a hlavní část práce jsou shangské věšebné nápisy na kostech (hovězích lopatkách) a želvích krunýřích, souhrnně zvané *jiaguwen* 甲骨文, archeologické prameny, z písemných pramenů antologie básní *Shijing* 诗经 (Kniha písní),¹ básnická skladba *Zhao hun* 招魂,² historické spisy *Chunqiu* 春秋,³ *Zuozhuan* 左传,⁴ *Zhouli* 周礼,⁵ *Shiji* 史记 (Zápisky historika),⁶ *San fu huang tu* 三辅黄图,⁷ *Xi jing za ji* 西京杂记,⁸ *Lidai zhai jing ji* 历代宅京记,⁹ spis *Huainanzi* 淮南子¹⁰ a v neposlední řadě geograficko-

---

¹ Kniha písní *Shijing* je antologie písní (poezie zpívaná za hudebního doprovodu), které vznikly v období od 10. do 6.stol.př.n.l. Svou ustálenou podobu získala antologie až za Válčících států, snad až ve 3.stol.př.n.l.

² o skladbě *Zhao hun* (Přivolávání duše) více v kapitole První literární popis *okrasné zahrady*

³ Anály *Chunqiu*, známé též pod názvem Letopisy či Jara a podzimy (*Chunqiu*), obsahují historicky vcelku přesné informace z doby 722-481 př.n.l., které byly významné pro stát Lu 鲁, kde anály vznikly.

⁴ Kronika *Zuozhuan* vznikla pravděpodobně jako komentář k letopisům *Chunqiu*, a to někdy mezi lety 468 - 300 př.n.l. (nebo přesněji, jak uvádí Yang Bojun, mezi lety 403-389 př.n.l.).

⁵ spis *Zhouli* vznikl možná za Válčících států a do své konečné podoby byl zredigován za dynastie Han. Ale pravděpodobněji se jedná o padělek až z hanské doby. Jedná se o dílo, které pomocí výčtu desítek a stovek funkcí různých hodnostářů popisuje ideální systém vlády v říši za dynastie Zhou.

⁶ autorem proslulého spisu je hanský historiograf Sima Qian 司马迁, který žil v letech 145-90 př.n.l., což se téměř shoduje s dobou vlády císaře Wudiho; *Shiji* je jeden z nejdůležitějších pramenů pro poznání dějin předhanského období a dynastie Západní Han (do konce vlády Wudiho) a má i výjimečnou literární hodnotu

⁷ spis *San fu huang tu*, který popisuje geografii tří správních okrsků v okolí hanského hlavního města, vznikl za Jižních dynastií Nanchao 南朝 (420-589), autor je neznámý.

⁸ spis *Xi jing za ji* pojednává o hlavním městě dynastie Západní Han, Chang'anu, a jsou v něm kromě „neoficiálních dějin“ Západních Hanů zaznamenány též různé anekdoty. Vznikl už za dynastie Z Han.

⁹ spis *Lidai zhai jing ji* byl sestaven qingským autorem Gu Yanwuem 顾炎武 (1613-1682); pojednává o dějinách hlavních měst předchozích dynastií

¹⁰ filosofický spis známý též pod názvem *Huainan hong lie* 淮南鸿烈 pochází ze 2. století př.n.l., podle tradičních názorů je jeho autorem Liu An 刘安, král z Huainanu (Huainan Wang 淮南王, 179-121 př.n.l.), pravnuke prvního císaře dynastie Han Gaozua 高祖, avšak nejspíše je dílem více autorů, kteří se sešli na králově dvoře; v díle se mísí taoistické, konfuciánské a legistické názory s teorií yin-yang a konceptem Pěti prvků *wu xing* 五行

mytologický spis *Shanhaijing* 山海经 (Klasická kniha hor a vod/ Klasická kniha hor a moří)¹¹ a filozofický spis *Mengzi* 孟子.¹²

Dále bude pojednáno o významu mytologických a náboženských představ pro vývoj zahrad a parků nejen v období Válčících států a za dynastie Han, ale i později.

Samostatná kapitola se věnuje loveckým parkům a zahradám za dynastie Qin, protože toto období mělo pro podobu zahrad za dynastie Han zásadní význam. Pro období dynastií Qin a Han jsou pro fyzický popis zahrad, jejich topografii, určení jejich lokality apod. nejdůležitější geografické spisy *San fu huang tu*, *Chang'an zhi* 长安志,¹³ Klasická kniha vod s komentáři *Shui jing zhu* 水经注¹⁴ a další; pro zjištění funkcí a významu obor, zahrad a parků a jejich společenských a rituálních konotací pak historiografická díla *Shiji* a *Hanshu* 汉书. Specifickým pramenem pro poznání parků a obor za dynastie Han jsou popisné básně *fu* 赋,¹⁵ které nám poskytují detailní informace nejen o poloze, vodstvu, horách, fauně a flóře obor i loveckých parků, ale též zmiňují všechny významné stavby – paláce, chrámy, pavilony, terasy apod., které se na jejich území vyskytují. Dalším významným přínosem popisných básní *fu* pro tuto práci je možnost porovnání obrazu zahrad a parků, který vytvořil hanský básník, s původními mytologickými představami, které jsou částečně zachyceny ve spisech *Shanhaijing* a *Huainanzi*.

Hlavní část bakalářské práce se věnuje obdobím Západní a Východní Han. Důraz je kladen, podobně jako v kapitole o dynastii Qin, na popis císařských parků a zahrad, jejich politický, společenský a rituální význam, popis aktivit s nimi spojených a též na to, jak velký soukromý význam měly parky pro některé hanské císaře. Dvě samostatné podkapitoly v hlavní části práce se zaměřují na popisy soukromých zahrad. Opět nejde pouze o fyzický popis zahrad, ale i o jejich význam, v tomto případě především

---

¹¹ původně nejspíše šamanský spis napsaný k rituálním účelům, vznikl na konci Válčících států; popisuje řeky a terén podél řek, též popisuje nadpřirozené bytosti žijící v horách apod.

¹² filozofický text sepsaný nejspíše Menciovými žáky a žáky těchto žáků, zachycuje myšlenky druhého nejvýznamnějšího konfucíánského filosofa Mencie (Mistr Meng, Mengzi), který žil asi mezi lety 372 a 289 př.n.l., avšak tato data jsou nejistá; spis se dochoval v podobě, jak jej upravil jeho první komentátor Zhao Qi 赵岐 (zemřel r. 201 n.l.)

¹³ spis v době dynastie Severní Song 北宋 (960-1127) sestavil literát, geograf a historik Song Minqiu 宋敏求 (1019-1079); pojednává především o dějinách Chang'anu a o Chang'anu jako hlavním městě dynastie Tang 唐 (618-907)

¹⁴ spis *Shui jing zhu* vznikl za dynastie Severní Wei (Bei Wei 北魏, 386-535 n.l.), avšak až v 6.století, jeho autorem je geograf a autor prozaických textů Li Daoyuan 酈道元 (470-527)

¹⁵ popisná báseň je literární útvar na pomezí poezie a prózy, má prozaický rámeček a v něm dlouhé veršované partie; rámeček je fiktivní příběh, uvádí do děje; veršované partie jsou popisné, obsahují detailní popisy a výčty, bohaté přívlastky; vůdčí žánr literární tvorby dynastie Han; významnými autory básní *fu* byli Jia Yi 贾谊 (201 -169 př.n.l.), Sima Xiangru 司马相如 (179-117 př.n.l.), Yang Xiong 扬雄 (53 př.n.l. - 18 n.l.), a v době Východních Hanů Zhang Heng 张衡 (78-139) a Ban Gu 班固 (32-92 n.l.)

společenský. Na závěr se budu věnovat porovnání podoby zahrad v době předhanské, raněhanské a pozdně hanské a též porovnání jejich funkcí a významu. Do závěrečného shrnutí bude zahrnuto i srovnání císařských a soukromých zahrad v rámci jedné hanské periody a porovnání soukromých zahrad dynastie Západní Han s těmi východohanskými.

1.1. Historický vývoj: lovecký park – obora – zahrada

Obory a lovecké parky jsou rozsáhlé pozemky s původní vegetací, většinou oplocené, aby volně žijící zvěř nemohla z tohoto území utéct. Zvěř je zde chována, případně přikrmována za účelem lovu, počet lovné zvěře pak bývá často doplňován dovezením zvířat z volné přírody. Takto vznikly i nejstarší lovecké parky v Číně. Ovšem této víceméně západní definici obory se vymykají obrovské lovecké areály první historické dynastie Shang 商 (cca 1550-1045 př.n.l.), které nebyly oplocené ani nijak ohraničené.

V Číně byla většina zvířat v raném starověku považována za nepřátele a konkurenty lidského druhu, kteří ničili úrodu, majetek, napadali domácí zvířata i lidi. Výjimkou však byla zvířata, která byla považována za posly či dobrá znamení seslané Nebesy, či přímo zázraky přírody, jako např. znetvoření savci, ptáci-albíni, chlupaté želvy apod. K těmto tvorům bylo přistupováno s obezřetností, bázní a úctou.¹⁶ Avšak i volně žijící zvířata byla, stejně jako ta domestikovaná, využívána jako zdroj potravy, kůže, kožešin, peří, a v neposlední řadě k rituálním účelům.

Už za dynastie Shang 商 byly královské lovy nejen zábavou pro panovníka a jeho družinu, ale měly i velký symbolický význam. Lovecké výpravy byly natolik významné, že se staly součástí věšteckých otázek a celých sérií věštek – při věštění pomocí hovězích lopatek a želvích krunýřů, které bylo pro tuto dynastii typické. Lovecké věštby se často prováděly v terénu, tedy přímo na lovecké výpravě. Velice zajímavá je skutečnost, že v shangských věštebných nápisech *jiaguwen* 甲骨文 loveckých věštek se často objevuje znak *tian* 田 (pole), který je zde použit ve významu „lov“, což ukazuje na významný vztah mezi zemědělstvím a královskými lovy. Zároveň může znak *tian* 田 zahrnovat i symboliku násilné přeměny divoké přírody na zemědělsky obdělávanou půdu (kácením, žhářením apod.),¹⁷ protože znak *tian* 田 zahrnuje též významy „lovit“, „obdělávat půdu“, „používat pole“, „zabrat pole“.¹⁸

---

¹⁶ Schafer 1968, 319

¹⁷ Fiskesjö 2001, 156

¹⁸ Schafer 1968, 326

Co se týče shangských královských lovů, Magnus Fiskesjö se domnívá, že kromě symbolické hodnoty obsažené v panovníkově vytrvalém dobývání území, bojů s divokými zvířaty, lidmi a dobývání pozemků určených ke kultivaci, a tudíž symbolu suverenity vládce, mohl lov též demonstrovat panovníkovu ochotu vzít na sebe nebezpečí za celou společnost. Představa krále bojujícího se symbolickými draky, tygry a jinými divokými zvířaty, která obyčejným lidem naháněla hrůzu, mohla být velmi užitečná pro jeho prestiž. Protože shangští králové-lovci vládli společnosti založené na zemědělství, jejíž největší hrozbou byla neúroda, útok divoké šelmy či nepřátelský útok, ono symbolické obětování se při nebezpečném lovu a vůle vzít na sebe všechna rizika před zraky jeho vlastních poddaných nebo i nepřátel mohlo králi pomoci vybudovat či potvrdit jeho prestiž.¹⁹

I za dynastie Zhou 周 (1045-256 př.n.l.) zabíjeli králové a vévodové levharty, tygry, jeleny a jinou zvěř na důkaz své moci a síly. Obory byly v této době nesmírně rozlehlé. Lovecké parky vévodů plnily kromě již zmíněné symbolické funkce pravděpodobně jen účel lovu a zábavy, kdežto královské lovecké parky měly významné rituální funkce. Kromě toho, že královské obory poskytovaly obětní zvířata, obětní rituály se konaly přímo v oborách.²⁰ V době pozdních Zhouů, alespoň podle toho, co je známo ze spisu *Zhou li* 周礼, existovala již funkce hodnostáře pro dohled nad královskými loveckými parky. Hlavními dohlážiteli byli čtyři „muži obory“ *youren* 圉人,²¹ kteří veleli mnoha jiným hodnostářům a kteří byli zodpovědní zejména za chov a odchyt zvířat v oboře. Měli za úkol shánět příslušná zvířata, ať už ulovená, či živá, pro náboženské oběti, obřady k poctě předků či pro zábavu králových hostů – např. oficiálních návštěv.²² Zhouské parky a obory patřící vévodům *gong* 公 byly nezávislé na těch královských. Byly místem zábavy a odpočinku jejich majitele stejně jako jeho hostů, poskytovaly potravu (hlavně zvěřinu) a byly též místem vévodových milostných schůzek. Je též pravděpodobné, že status a prestiž šlechtice – vládce feudálního státu – byla tím větší, čím byla jeho obora větší a její zvěř zajímavější.²³

1.2. Vymezení pojmů

Nejstarší čínský výraz pro rozlehlý park byl *yuan* 苑. Znak 苑 [yuàn] měl ve starověku mnoho významů – „pastvina“, „park“, „zahrada“, „rezidence, sídlo“, „stromy

¹⁹ Fiskesjö 2001, 157

²⁰ Schafer 1968, 324

²¹ Zhou Weiquan 1999, 26

²² Schafer 1968, 323

²³ Schafer 1968, 324

s bohatým listovím“, „stinný“ atd.²⁴ Podle slovníku *Shuo wen jie zi* 说文解字 se oplocený park *yuan* nazýval *yu/you* 囿. Dále je definován jako „to s ptáky a zvířaty se nazývá *yu*.“ Zdá se tedy, že primárním účelem obory *yu/you* byl chov zvířete, kdežto park *yuan* sloužil i k jiným aktivitám. Podle toho, jak se oba výrazy používaly v době dynastie Han a později, můžeme usuzovat, že *yuan* měl význam „královský/ císařský park“ a „lesní rezervace“ a znak *yu/you* znamenal „obora“ či „chovná obora“. Edward Schafer překládá pojem *yuan* 苑 jako „[lovecký] park“ a pojem *yu* 囿 jako „obora“.²⁵

Nejranější podoba zahrad, která je popsána v čínských pramenech, byla právě zahrada typu *you* 囿 – zahrada obehnaná zdí, kde hlavním stavebním prvkem uvnitř zahrady byla terasa *tai* 台 z dusané hlíny.²⁶ Též Wang Yi 王毅 se domnívá, že první zahrady vznikly z tradice budování teras po vzoru Posvátné terasy krále Wena (viz níže).²⁷ Podle badatele Shuen-fu Lina byla prapůvodní koncepce zahrad v Číně podobná západní představě o Ráji. Shuen-fu Lin svou myšlenku zdůvodňuje etymologicky na příkladu anglického slova „*paradise*“, které pochází ze staroperského „*paridaeza*“, což znamená „zahrada“, „park“ či „obora“. Dále uvádí, že „perská zahrada byla oáza obehnaná zdí a rozčleněná vodními kanály... Symetricky osázená ovocnými stromy, květinami a zelenajícími se keři, byla navržena stejně pro filosofické [či náboženské] rozjímání jako pro hmotné potěšení.“ Také čínské zahrady zaujímaly už od svých počátků významné místo na žebříčku důležitých rituálních míst. První zmínky o oborách a zahradách, které nalézáme v Knize písní, se vždy týkají ohraničeného, oploceného místa, což je patrné i z podoby znaku, kterým jsou slova „zahrada“ zapsána. Zahrada je zde označována jako *yuan* 园 (園) (okrasná a užitková zahrada), *you* 囿 (oplocený park, obora) či *pu* 圃 (obdělávané pole, zeleninová zahrada, sad),²⁸ kde každý znak obsahuje radikál *wei* 阝 „ohrada“ (oplotit, ohradit, ohraničit).²⁹

1.3. Koncepce zahrad v předhanské a raně hanské mytologii a filosofii

Při studiu nejranějších dějin čínských zahrad se setkáváme se dvěma protichůdnými představami zahrady. Ty se liší v prvé řadě v tom, jakému účelu by zahrada měla sloužit. Patrně původnější je představa zahrady, která neplní žádné chvályhodné funkce a je

²⁴ <http://tls.uni-hd.de/Lasso/TLS/procsearchChar.lasso>

²⁵ Schafer 1968, 320

²⁶ Zhou Weiquan 1999, 24

²⁷ Zong-qi Cai 2004, 128

²⁸ <http://tls.uni-hd.de/Lasso/TLS/procsearchChar.lasso>

²⁹ Zong-qi Cai 2004, 126

využívána pouze svými sobeckými, bezohlednými a krutými zakladateli k ukojení různých jejich choutek, a navíc mnohdy vzniká na úkor prostého lidu. Druhá, dosti zidealizovaná, je představa konfuciánská: zahrada/ obora jako místo sloužící nejen panovníkovi, ale i všemu lidu. Ideál dobrého, humánního vládce v sobě pak zahrnuje i tuto představu.

Čínská tradice praví, že již legendární panovníci dávnověku budovali zvířecí obory, které sloužily jen k samým vznešeným účelům. Božský Žlutý císař Huangdi 黄帝 podle legendy založil oboru pro chov draků. Draci mají v čínské mytologii výsadní místo; jsou to užitečné nadpřirozené bytosti. Spis *Huai nan zi* 淮南子³⁰ zase připisuje ideu založení obory k chovu zvěře mýtickému zakladateli dynastie Shang, Tangovi 汤, který oboru založil k rituálním účelům – zvěř byla chována pro maso podávané jako obětiny v chrámu předků. Jiné prameny, jako Kniha písní *Shijing* 诗经 a *Zuozhuan* 左传, uvádějí další funkce parků a obor – kromě lovu jimi bylo rybaření, plavba na lodi, dále místo, kde se panovník bavil a kde mohl též ubytovat a zabavit své hosty. Dalším důvodem, proč moudří panovníci čínského dávnověku Yao 尧 a Shun 舜 založili své obory, byla ochrana lidí a jejich pozemků před dravou zvěří. Avšak mnozí panovníci³¹ nenásledovali dobrý příklad císařů Yaoa a Shuna a naopak „zrušili obdělávaná pole a udělali z nich zahrady a obory, takže si prostý lid nemohl obstarat oděv a strava... S tím množstvím zahrad a obor, louží a jezírek, močálů a jezer – přišla zvěř a ptáci!“ Takto popsal úpadek původních hodnot dobrých vládců Mencius ve svém spise *Mengzi* 孟子.³²

Mencius hlásal, že obory by měly být místem, kde by divá zvěř i rostliny byly chráněny z ušlechtilých důvodů. K těm patřilo zachování materiálů pro stavbu obydlí, topení a stravu ve prospěch lidu. Menciova představa o oborách zahrnovala kromě pěstování rostlin a chovu zvířat určených k obětem božstvům a jako potrava pro lid též symboliku čínské nadvlády nad přírodou. Menciova idealistická představa však existovala již za dynastie Zhou; poté byly obory konfuciány považovány za jakýsi ráj na zemi s praktickým využitím.³³

S textem *Mengzi* je úzce spjat snad vůbec nejstarší popis zahrady/ parku, který nalezneme v *Shijingu*, ve 242.³⁴ (244.³⁵) básni.³⁶

³⁰ spis pochází z 2.století př.n.l., jeho autorem je Liu An 刘安, král z Huainanu (Huainan Wang 淮南王)

³¹ např. přímo král Xuan ze státu Qi (Qi Xuan Wang 齐宣王, 319-301 př.n.l.), Menciovu mecenáš, kterého však Mencius i kritizoval

³² Schafer 1968, 321-322

³³ Schafer 1968, 323

³⁴ Zong-qi Cai 2004, 126

³⁵ *Shijing*, The Book of Songs, přel. podle Waley 1937, 259

³⁶ báseň se nachází v oddíle Velké ódy *Da ya* 大雅

Když stavěl Posvátnou terasu,
když ji navrhl a položil základy,
všichni lidé na ní pracovali;
a v krátkém čase ji dokončili.

Když ji stavěl, nemusel nikoho nutit;
A přece přišli lidé celé zástupy.
Král byl v Posvátném parku,
kde srnky a jeleni v skrytu leželi.

Když přišel, srnky a jeleni vyskočili,
bílé volavky se uhlazené jen leskly.
Král byl u Posvátné tůně,
kde rybky v hejnech mrštně skákaly.

Na vztyčené sloupy, příčné trámy a jejich čepy,
zavěsili velké bubny a zvony.
Ó, jak jsou bubny a zvony dobře srovnané,
a jak veselo je na Pahorku obehnaném příkopem.

Ó, jak jsou bubny a zvony dobře srovnané,
a jak veselo je na Pahorku obehnaném příkopem.
Bum bum bubny z krokodýlí kůže znějí,
Slepí hráči svou zručnost předvádějí.³⁷

Ve spise *Mengzi* 孟子 se píše, jak šel Mencius navštívit krále Huie ze státu Liang (Liang Hui Wang 梁惠王, 369-319 př.n.l.), a ocitoval mu první dvě strofy této básně, aby králi ukázal, že dávní panovníci byli natolik moudří a ušlechtilí, že se o své požitky podělili s prostým lidem. Mencius považoval Posvátný park, jenž vybudoval král Wen (Zhou Wen Wang 周文王, 1105-1056 př.n.l.), za místo sloužící ku prospěchu všech jeho „návštěvníků“. Tuto myšlenku podporuje přítomnost hudebníků, která je popsána v poslední strofě. Naopak moderní výklad této básně, který podává Wang Yi 王毅 (nar. 1953), vychází

---

³⁷ Shijing, přel. podle Waley 1937, 259; s přihlédnutím k překladu in Zong-qi Cai 2004, 126

z představy, že báseň nepojednává o nesobeckosti krále Wena, nýbrž že se jedná o terasu navršenou k náboženským účelům.

Posvátné parky existovaly pravděpodobně již dávno před navršením terasy králem Wenem. Posvátná terasa *lingtai* 灵台 byla místem, kde král uctíval předky a nejvyšší božstvo *Di* 帝 (Nejvyšší Pán na Nebesích). Hudba byla hrána v souladu s obřady kultu předků pro potěšení předků královského rodu. Panovník zde od božstva *Di* získal Mandát Nebes *tianming* 天命, což byl nejvyšší důkaz legitimacy jeho vlády; to ukazuje Posvátnou terasu jako místo politicky a nábožensky nanejvýš významné. Funkce Posvátného parku *lingyou* 灵囿 je tedy v první řadě čistě náboženská. V parku bylo již zmíněné návrší z dusané hlíny, ohraničené vodním příkopem. Terasa měla symbolizovat horu tyčící se k nebesům. Dále zde bylo množství vysoké zvěře, ptáků a ryb, a to nejen ke zkrášlení parku a k lovu, ale zejména kvůli jejich spojitosti s příznivými znameními a přírodními úkazy, které byly důležité ve chvíli, kdy král získával mandát Nebes.³⁸

Zahrady a parky „pro potěšení“ vznikaly již v době *Chunqiu* 春秋 (770 – 481 př.n.l.), kdy si vévodové a lenní páni budovali pro potěchu terasy, zahrady a paláce.³⁹ Například podle Letopisů *Chunqiu* 春秋 nechal vévoda Zhuang ze státu Lu (Lu Zhuang Gong 鲁庄公, 693-661 př.n.l.) v parku/ paláci Quangong 泉宫 postavit terasu Quantai 泉台,⁴⁰ kterou později zničil vévoda Wen ze státu Jin (Jin Wen Gong 晋文公, 636 – 628 př.n.l.)^{41, 42} Avšak první skutečná zahrada v západním slova smyslu, byť jen mýtická, se nacházela v taktéž mýtickém pohoří Kunlun 昆仑, které se podle tradice nacházelo na západním okraji Číny a bylo považováno za středobod vesmíru. Tato historicky první zahrada se jmenuje Xuanpu 县圃(縣圃) /玄圃 – Zavěšená 縣 či Tajemná 玄 zahrada. Je zmiňována v básnických skladbách Setkání s hořkostí *Lisao* 离骚 a Tázání Nebes *Tianwen* 天问, později sebraných do antologie Písně z Chu *Chuci* 楚辞, ale pravděpodobně existovala již dříve v ústní tradici. Nejvýznamnějším zdrojem pro poznání rané čínské mytologie je spis Klasická kniha hor a moří *Shanhaijing* 山海经, který nejspíš také částečně vychází z ústní tradice. Hory a pohoří jsou v tomto textu považovány za prostor mimo svět lidí – tvoří přechod mezi Zemí (svět lidí) a Nebem (sídlo božských bytostí).⁴³

³⁸ Zong-qi Cai, 2004, 128

³⁹ Zong-qi Cai 2004, 128

⁴⁰ <http://www.zdic.net/cd/ci/9/ZdicE6ZdicB3Zdic89297557.htm>

⁴¹ žil 697/671 – 628 př.n.l., vládl v letech 636 – 628 př.n.l., významný a mocný politik doby *Chunqiu*

⁴² Knechtges 1996, 116

⁴³ Lewis 2006, 288

Podobně je v páté kapitole spisu *Huainanzi* zahrada Xuanpu popisována jako místo, kde obyčejný člověk může získat nadpřirozené schopnosti. Nad zahradou jsou už jen Nebesa, kde člověk může dosáhnout božské podstaty – stane se božstvem *shen* 神. Shuen-fu Lin uvádí, že „když obyčejná lidská bytost vyšplhá na horu Studeného větru,⁴⁴ stane se nesmrtelnou; když vyšplhá výš až do Zavěšené zahrady, nabude magických sil, které jí umožní ovládat vítr a déšť.“⁴⁵

V *Shanhaijingu* je popisováno mnoho rajských míst, která mohla být inspirací pro pozdější autory básnických skladeb. Ačkoliv zde Zavěšená zahrada zmiňována není, objevuje se zde termín Pingpu 平圃 (Zahrada Míru). Podle autora nejranějšího komentáře ke Klasické knize hor a moří Guo Pua 郭璞 (276-324) se však oba názvy Xuanpu i Pingpu vztahují k témuž místu. Ve čtvrté kapitole spisu *Huainanzi*, nazvané *Dixingxun* 地形训, se píše, že „Zavěšená zahrada Xuanpu 县圃, hora Studeného větru Liangfeng 凉风 a hora Fantong 樊桐 jsou za branou Changhe 阊阖 v pohoří Kunlun.“⁴⁶ Changhe byla považována za bránu do Nebes, resp. za hlavní bránu Purpurového paláce Zigong 紫宫, sídla Nebeského císaře Tiandi 天帝.⁴⁷ Jméno brány Changhe bylo za vlády hanského císaře Wudiho použito pro označení hlavní brány jeho paláce Jianzhangong 建章宫 a možná též pro jednu ze vstupních bran do parku Shanglinyuan 上林苑 jako replika brány Nebes.⁴⁸ V *Shanhaijingu* je Zavěšená zahrada popsána jako rozlehlý park plný krásných paláců, teras, pavilonů, pramenů a potoků, exotických rostlin, ptáků, divokých zvířat a různých pokrmů. Rostou tam obrovské stromy, stromy nesmrtelnosti a mezi nimi létají a zpívají fénixové. Některé rostliny a živočichové mají léčivé účinky; po požití mohou vyléčit i těžké nemoci.⁴⁹ Zahrada Xuanpu byla v čínských představách synonymem pro ráj na vrcholku pohoří Kunlun a zároveň branou do Nebes.

Dalším, nejspíše méně mýtickým parkem „pro potěšení“ byl slavný park Shaqiu 沙丘 posledního vládce dynastie Shang, tyrana Zhoua 纣 (?-1046 př.n.l.), o kterém se píše v Zápisích historika *Shiji* 史记.⁵⁰ Park byl prý dlouhý dvacet pět kilometrů. Zdá se však, že Shaqiu (Písčítá duna/ Písčítý kopec) nebyl obvyklým loveckým parkem, neboť je dokonalým zhmotněním idey oné „neprospěšné“ zahrady. V parku bylo „jezero naplněné

---

⁴⁴ viz níže

⁴⁵ přeloženo podle Shuen-fu Lin, in Zong-qi Cai 2004, 129

⁴⁶ Zong-qi Cai 2004, 129

⁴⁷ Minford, Lau 2000, 300

⁴⁸ Wenxuan II, přel. podle Knechtges 1996, 118

⁴⁹ Zong-qi Cai 2004, 130

⁵⁰ <http://www.hudong.com/wiki/沙丘宫平台遗址>

vínem, stromy ověšené masem⁵¹ a muži a ženy se tam nazí sváděli pro jeho potěšení.“⁵² Tyran Zhou bořil domy prostých lidí a na jejich místě kopal rybníky „a lid neměl kde bydlet“, pole přeměňoval v parky a „své parky a terasy rozšiřoval neznaje mezí.“ Maggie Keswick uvádí, že takovéto jezero vína měl již poslední vládce dynastie Xia 夏, další krutovládce, král Jie 桀. Když se projížděl po jezeře, jeho člun prý pomocí bidel postrkovaly necudné konkubíny.⁵³

Výše zmíněná Zavěšená zahrada byla v čínské mytologii zároveň Nižším hlavním městem Xiadu 下都, kde sídlil Žlutý císař Huangdi 黄帝.⁵⁴ Pro pozdější parky a zahrady je významná nejen představa zahrady jako ráje na zemi, ale především to, že byla místem, kde se obyčejný člověk mohl stát nesmrtelným. Člověk se skrz zahradu mohl dostat, ačkoliv to nebylo vůbec jednoduché, až do samého Nebe, kde přebývalo nejvyšší božstvo Shangdi 上帝/ Tiandi 天帝/ Taidi 太帝, které je často zmiňováno pouze jako „Di“ 帝.⁵⁵ Ze stejného důvodu vznikaly v prvních parcích rituální terasy, protože bylo důležité se při obřadech co nejvíce přiblížit Nebesům. A nejspíše i proto byly v prvních historicky doložených parcích a zahradách vršeny umělé hory, aby si jejich majitelé (především Qin Shi Huangdi 秦始皇帝 a Han Wudi 汉武帝) mohli představit, jak po nich stoupají vzhůru až do míst, kde mohou dosáhnout nesmrtelnosti.

Také v době dynastie Han, ačkoliv za hlavní účel parků považoval státotvornou funkci – v parcích byla vybrána speciální místa pro oltáře božstev a v palácích bývaly ubytovány významné návštěvy – popsal Yang Xiong 扬雄 tehdejší císařský lovecký park jako zahradu bájných císařů Yaoa 尧 a Shuna 舜: „Fénixové hnízдили v jejích stromech, žlutí draci se toulali v jejích jezerech, jednorožci sami přišli do jejich obor, božští ptáci hřadovali v jejích lesích.“⁵⁶ A mnohé jiné popisy císařských zahrad a loveckých parků, které nalzáme v hanských popisných básních *fu* 賦 (賦), se navracejí k raným mytologickým představám – císařský vůz je tažen draky, hory jsou přirovnávány k pohoří Kunlun a jednotlivé části zahrady k jeho vrcholům, především k zahradě Xuanpu.

---

⁵¹ *jiu chi, rou lin* 酒池肉林 – doslova „jezero vína, les masa“

⁵² Damec 2006, 4

⁵³ Keswick 2003, 58

⁵⁴ Zong-qi Cai 2004, 130

⁵⁵ Zong-qi Cai 2004, 160

⁵⁶ Schafer 1968, 321

1.4. První literární popis *okrasné zahrady*

První literární popis okrasné zahrady určené pro potěšení či odpočinek nalezneme v básnické skladbě Přivolávání duše *Zhao hun* 招魂⁵⁷ zařazené do sbírky Chuské písně *Chuci*. V této pravděpodobně šamanské písni vzývají šamani duši umírajícího krále státu Chu 楚, která bloudí po světě, aby se vrátila do jeho těla. V básni jsou líčeny krásy králova paláce, v němž byly vysoké síně, stinné komnaty, dveře s ozdobným mřížovým, trámy zdobené malovanými draky a hady, palácová zahrada a v ní kryté chodníky a verandy, terasy, patrové pavilony, pavilony s kolonádou, jezírka, meandrující potoky a vzácné rostliny a ptáci.⁵⁸ Je velice zajímavé, jak uvádí Maggie Keswick, že již v této v básni jsou zmiňovány „meandrující říčky, lotosové jezírko, pavilony s krytým balkonem vysutým nad vodní hladinu, šarlatově červené mřížový a terasa“, které se později stanou typickými prvky čínských zahrad. Chybí už jen umělé hory a skaliska; avšak skutečné hory, byť za zdmi paláce, jsou na dohled – král je může pozorovat ze své vyvýšené terasy. Ačkoliv se pravděpodobně jedná o popis fiktivní zahrady, je zřejmé, že autor básně vycházel z velice rozvinuté zahradní kultury státu Chu.⁵⁹ Skladbu Přivolávání duše můžeme nalézt i v českém překladu Olgy Lomové, která pasáž o nádherných zahradách státu Chu překládá následovně.

Terasa za terasou, altán vedle altánu,
vysoké jako hory,
rumělkou krumplované mřížoví dveří,
vyřezávané hranaté závory,
teplé pokojíky na zimu,
na léto chladivé síně.
Domem se klikatí potůček,
lahodně zurčí jeho proud,
sluneční paprsky krouží s vánkem po listech dendrobií,
kolébají se husté trsy konopáče.
...

---

⁵⁷ skladba vznikla pravděpodobně v polovině třetího století př.n.l., za jejího autora je tradičně uváděn Song Yu 宋玉 (290? – 223 př.n.l.), velký obdivovatel a následovník prvního velkého básníka v čínských dějinách Qu Yuana 屈原 (339? – 278? př.n.l.), jemuž je tradičně připisováno autorství Chuských písní *Chuci* 楚辞

⁵⁸ Zong-qi Cai 2004, 128

⁵⁹ Keswick 2003, 42

Dvakrát osm dívek tu čeká, aby s tebou trávily noc,
když jedna se unaví, druhá ji vystřídá,
poctivé dívky z devatera nejlepších rodů,
jakým se žádná nevyrovná.

...

V zahradních altánech za vysokými závěsy
čekají, až na ně budeš mít čas,
v místech, kde baldachýny z peří ledňáčků
zdobí vysoké síně,
kde jsou rudé stěny, okenní rámy barvené rumělkou
a trámy pokryté obsidiánem.

Když zvedneš pohled k vyřezávané střeše,
spatříš nahoře malované draky a hady.
Když skloníš se přes zábradlí verandy,
uvidíš pod sebou zátočinu rybníka.⁶⁰

---

⁶⁰ Lomová 2004, 64-65

2. Dynastie Qin 秦 (221-206 př.n.l.)

2.1. Historické pozadí

Stát Qin 秦 byl za Válčících států Zhanguo 战国 (453-221 př.n.l.) jedním ze sedmi největších a nejsilnějších států na území Číny. Qinský král Ying Zheng 嬴政⁶¹ se posléze roku 221 př.n.l. stal sjednotitelem čínského území a zakladatelem první císařské dynastie Qin 秦 (221-206 př.n.l.). Jako panovník nad sjednoceným územím přijal nový titul *huangdi* 皇帝 – svrchovaný vládce – a sám sebe nazval Qin Shi Huangdim 秦始皇帝 – Prvním svrchovaným císařem dynastie Qin (vládl 221-210 př.n.l.).⁶²

Hlavním městem státu Qin byl zprvu Yueyang 栎阳 (hlavní město 383-349 př.n.l.). V polovině 4.stol. př.n.l. začala stavba nového hlavního města – Xianyangu 咸阳 – na severním břehu řeky Wei 渭河.⁶³ Poté, co byla metropole roku 350 př.n.l. přesídlena do Xianyangu 咸阳, začalo město postupně vzkvétat, až se rozšířilo i na její jižní břeh. Zde byly za vlády Qin Shi Huangdiho postaveny chrámy předků nové dynastie a taktéž zde vznikly první císařské zahrady, resp. císařské parky s chrámy a paláci (gongyuan 宫苑 – královská/ císařská obora), např. parky Zhangtai⁶⁴ 章台⁶⁵ či známější Shanglinyuan 上林苑. Rozvoj zahrad šel v té době ruku v ruce se vznikem nového politického systému v zemi – císařstvím – a především byl výrazně ovlivněn osobností silného a energického Prvního císaře. Teprve za jeho vlády se objevily první *císařské zahrady* v pravém slova smyslu – *huangjia yuanlin* 皇家园林.⁶⁶

2.2. Lovecké parky, obory a zahrady za dynastie Qin

V průběhu dobývání šesti nepřátelských států nechal král Ying Zheng pokaždé, když byl poražen další stát, postavit na svazích severně od hlavního města Xianyangu nový palác obklopený zahradami, a to podle vzoru královského paláce poraženého státu. Paláce byly otočeny k jihu, směrem k řece Wei. Další letní sídla, paláce, pavilony v zahradách obehnaných zdí a vyvýšené chodníky se táhly od brány Yongmen 雍门 na východ k řekám

---

⁶¹ jako qinský král vládl v letech 246-221 př.n.l.

⁶² Liščík 2008, 63

⁶³ Lewis 2006, 171

⁶⁴ Shiji, Základní anály Prvního svrchovaného císaře dynastie Qin, přel. podle Watson 1993, 45

⁶⁵ pravděpodobně podle parku/terasy Zhangtai byla pojmenována jedna z hlavních tříd v hlavním městě dynastie Západní Han Chang'anu, ulice Zhangtai Jie 章台街 (Wang Zhongshu 1982, 3)

⁶⁶ Zhou Weiquan 1999, 42

Jing 泾 a Wei.⁶⁷ Komplex byl nazván Paláce šesti států (Liuguogong 六国宫)⁶⁸ a byl prý naplněn krasavicemi a vzácnými předměty – zvony a bubny, které byly dovezeny jako kořist z dobytých států. První císař také nechal do hlavního města přestěhovat 120 000 zámožných a mocných rodin⁶⁹ z celého ovládaného území, aby tím posílil sjednocovací proces a zabránil odstředivým tendencím, které měla často na svědomí právě tato bohatá aristokracie. Následně prý bylo v Xianyang 咸阳 vybudováno nejméně tři sta velkých paláců se zahradami.⁷⁰

2.2.1. Palác Epangong 阿房宫

V roce 212 př.n.l. Qin Shi Huangdi nařídil stavbu nového císařského paláce, protože se mu původní královský palác státu Qin, nazvaný jednoduše Xianyangong 咸阳宫, zdál vzhledem k velkému počtu obyvatelstva Xianyangu příliš malý.⁷¹ Nový císařský palác Epang (Epangong 阿房宫)⁷² byl umístěn na pozemek již zmíněného parku Shanglinyuan 上林苑 jižně od řeky Wei, který nechal císař obehnat zdí.⁷³ Můžeme ovšem říci, že První císař svou stavbou spíše navázal na starý královský palác, který zde existoval již za vlády qinského krále Huie (Qin Hui Wang 秦惠王/ Qin Hui Wen Wang 秦惠文王, 338-310 př.n.l.),⁷⁴ z něhož však v době stavby nového paláce pravděpodobně již nic nezůstalo. Šlo tedy o rozšíření areálu původního paláce Epang 阿房宫. Jeho pozemek byl rozšířen, obehnan vysokou zdí nazývanou Echeng 阿城 – stejnou, jako bývaly vnější zdi paláců. Její severní stěna byla prý dlouhá 1270 m.⁷⁵

Epangong byl palác neslýchaného měřítka. Jeho velkolepost umocňovalo důmyslné využití topografických podmínek: umístění paláce mělo přímý vztah ke hvězdám a v duchu čínské kosmologie určovalo císaře jako střed vesmíru.⁷⁶ Z celého komplexu palácových staveb zde byla jako první postavena majestátní vstupní hala s trůnním sálem, která měřila od východu na západ 50 *zhang* (jeden *zhang* 丈 = cca 3.3m) a od severu k jihu

---

⁶⁷ Shiji, Základní anály Prvního svrchovaného císaře dynastie Qin, přel. podle Watson 1993, 45

⁶⁸ Zhou Wei quan 1999, 42

⁶⁹ Liščík 2008, 63

⁷⁰ Damec 2006, 5

⁷¹ Shiji, Základní anály Prvního svrchovaného císaře dynastie Qin, přel. podle Watson 1993, 55

⁷² vyslovuje se ē páng, nikoliv ē fáng či ā fáng, podle Gu hanyu chang yong zi zidian 2005, 101

⁷³ Keswick 2003, 44

⁷⁴ Zhou Wei quan 1999, 43

⁷⁵ <http://zh.wikipedia.org/wiki/%E9%98%BF%E6%88%BF%E5%AE%AB#.E9.98.BF.E5.9F.8E>

⁷⁶ Damec 2006, 5

50 *bu* (jedno *bu* 步 = cca pět stop *chi* 尺), tedy přibližně 165 x 83 metrů.⁷⁷ Sima Qian 司马迁 uvádí v Zápiscích historika *Shiji* 史记 jiné rozměry, a to 500 *bu* 步 od východu na západ a 50 *zhang* 丈 od severu na jih,⁷⁸ což by znamenalo rozlohu 675 x 112 metrů. Vstupní hala byla podle Sima Qiana dvouúrovňová, neboť dále uvádí, že její horní část – pódium, mohlo pojmout 10 000 lidí a v dolní části mohly být vztyčeny stožáry o výšce pěti *zhang* (16,5 m).⁷⁹ Stožáry byly nejspíše vztyčeny vně budovy. Nejpravděpodobnější se zdá, že hala byla stupňovitá stavba postavená na terase z dusané hlíny, jejíž výška byla snad 11,6 m, délka a šířka cca 750 m a 116,5 m.⁸⁰ Vstupní hala byla sice monumentální, ale přesto jednoduchá stavba, na rozdíl od obrazu paláce, jak jej později vytvořil tangský básník Du Mu 杜牧 (803-852) v Popisné básni o paláci Epang (*Epanggong fu* 阿房宫赋). Palác však tvořil střed celé „kompozice“ krajiny na jih od řeky Wei. Hala byla obklopena zastřešenými chodníky, které spojovaly jednotlivé části paláce roztroušené v zahradách. Další krytý chodník vedl přímo na jih k Jižním horám (Zhongnanshan 终南山).⁸¹ Areál byl navržen tak, jak píše i Sima Qian v Zápiscích historika,⁸² aby vrcholky Jižních hor tvořily hlavní bránu paláce, resp. strážní věže hlavní brány („*biao Nanshan zhi dian yi wei que* 表南山之巅以为阙“).⁸³ Jiný, vyvýšený chodník vedl z paláce na sever přes řeku Wei, a spojoval tak Epanggong s hlavním městem a s prvním císařským palácem Xianyanggong 咸阳宫. Tento vyvýšený průchod byl též dvoupodlažní⁸⁴ a měl symbolizovat nebeskou pěšinu vedoucí od hvězdy Nebeského vrcholu *Tianji* 天极 ke hvězdě *Gedao* 阁道, dále přes Nebeskou řeku *Tianhe* 天河 čili Mléčnou dráhu (kterou představovala řeka Wei) a nakonec k hvězdě Královské síně *Yingshi* 营室.⁸⁵

Celý palác nebyl roku 212 př.n.l. dokončen. Císař pro něj chtěl vybrat příhodné jméno, až bude areál dokončen, ale protože se této lokalitě odjakživa říkalo Epang, vžil se název Epang i pro císařský palác. Císař na veřejné práce na stavbě Epanggongu povolal tisíce odsouzců ke kastraci a jiných trestanců, jiní byli zase posláni na stavbu císařovy

---

⁷⁷ Steinhardt 1999, 52

⁷⁸ *Shiji*, Základní anály Prvního svrchovaného císaře dynastie Qin, přel. podle Watson 1993, 56

⁷⁹ Zhou Weiquan uvádí rozměry terasy pod halou jako 750 m x 116,5 m x 11,65 m (délka x šířka x výška)

⁸⁰ Zhou, Weiquan 1999, 43

⁸¹ horský masiv Jižních hor je označován také jako Taiyishan 太一山/ 太乙山, Zhongnanshan 中南山 či Zhounanshan 周南山

⁸² Lewis 2006, 171

⁸³ Zhou Weiquan 1999, 43

⁸⁴ Steinhardt 1999, 53

⁸⁵ Zhou Weiquan 1999, 43

hrobky pod horou Li 骊山. Celkem bylo dělníků z řad odsouzených přes 700 000.⁸⁶ Stejně tak nechal do města u hory Li přesídlit 30 000 rodin a 50 000 domácností⁸⁷ poslal do Yunyangu 云阳, kde později vznikl další významný park, qinské letní sídlo Palác Sladkých pramenů Ganquangong 甘泉宫 (jenž byl podle záznamu ve spisu *San fu huang tu* 三辅黄图 nazýván též Yunyanggong 云阳宫).⁸⁸ Přesídlené rodiny byly na deset let oprostěny od placení daní a roboty. Se stavbou paláce pokračoval i druhý qinský císař,⁸⁹ Svrchovaný vládce druhé generace 秦二世皇帝 (210-207 př.n.l.).

Vzhledem k náhlé smrti Prvního císaře r. 210 př.n.l. nemohl být plně dokončen „Plán velkého Xianyangu“ 大咸阳规划, ale přesto je jeho rozsah více než působivý. Podle různých dobových dokumentů bylo za necelých dvanáct let vlády Prvního císaře dynastie Qin postupně postaveno několik set letních sídel a s nimi spojených obor či parků.⁹⁰ Jen v blízkém okolí Xianyangu a oblasti Guanzhong 关中 (dnešní provincie Shaanxi 陕西) bylo postaveno více než sto⁹¹ císařských sezónních „zámečků“, letních sídel a zahrad. V knize *Lidai zhai jing ji* 历代宅京记⁹² od qingského autora Gu Yanwua 顾炎武⁹³ se o hlavním městě a jeho okolí píše, že „Xianyang na severu dosahoval až k horám Jiuzong 九峻山 a k Sladkým pramenům Ganquan 甘泉, na jih se táhl až k okresu Hu 郿, na východě dosahoval až k Žluté řece a na západě až k soutoku řek Qian 汧 a Wei.“⁹⁴ Ban Guovy 班固 Dějiny Chanů (*Hanshu* 汉书) uvádějí, že v celé oblasti mezi palácem Epang, Xianyangem a bývalým qinským hlavním městem Yong 雍 bylo na tři sta izolovaných paláců.⁹⁵

2.2.2. Lovecký park Shanglinyuan 上林苑

O loveckém parku Shanglin („Svrchovaný les“/ „Nejlepší les“)⁹⁶ je známo, že existoval již za vlády qinského krále Hui (Qin Huiwang 秦惠王, 337-311 př.n.l.), ale možná vznikl ještě dříve. Qin Shi Huangdi ho nechal opravit a rozšířit, čímž se park stal největší císařskou zahradou své doby. Jeho rozloha byla dech beroucí: na jihu se táhl až

⁸⁶ Shiji, Základní anály Prvního svrchovaného císaře dynastie Qin, přel. podle Watson 1993, 56

⁸⁷ Shiji, Základní anály Prvního svrchovaného císaře dynastie Qin, přel. podle Watson 1993, 56

⁸⁸ http://d.wanfangdata.com.cn/Periodical_wenb200204009.aspx

⁸⁹ Shiji, Základní anály Prvního svrchovaného císaře dynastie Qin, přel. podle Watson 1993, 82

⁹⁰ Zhou Weiquan 1999, 43

⁹¹ Zhou Weiquan 1999, 43

⁹² Volně překládám jako „Zápisky o hlavních městech a panovnických sídlech minulých dynastií“

⁹³ žil v letech 1613-1682, tedy na přelomu dynastií Ming a Qing; významný filosof, historik a lingvista

⁹⁴ Zhou, Weiquan 1999, 43

⁹⁵ Zong-qi Cai 2004, 132

⁹⁶ přeloženo podle Schafer 1968, 325

k severním svahům Jižních hor, na východ k oboře Yichunyuan 宜春苑, směrem na západ se rozprostíral až k místu Zhouzhi 周至 (dnes správní město okresu Zhouzhi v provincii Šen-si, Shaanxi-sheng 陕西省) a jeho severní hranicí byla řeka Wei. Hlavní stavbou v oboře Shanglin byl již zmíněný palác Epang, politické centrum celé qínské říše a zároveň i střed parku. Dále bylo v parku mnoho jiných paláců (*gong* 宫), reprezentativních síní (*dian* 殿) palácových a chrámových komplexů, teras (*tai* 台) a usedlostí, včetně příbytků pro hosty (*guan* 馆). Stavby se nacházely v nejrůznějším prostředí, obklopeny nejrozmanitější přírodou, jelikož rozmanitosti daných topografických podmínek bylo účelně využito už při jejich stavbě. Některé z nich měly speciální funkce a využití. Například Palác Vysokých topolů (Changyanggong 长杨宫), usedlost v západním cípu parku určená k lovu medvědů (na území dnešního okresu Zhouzhi), byla postavena již za vlády krále Zhao (Qin Zhao Wang 秦昭王, 307-251 př.n.l.).⁹⁷ Již v jeho době sloužila coby místo, kam se královská rodina jezdila zabavit lovem. Qin Shi Huangdi tuto starou usedlost zrenovoval a udělal z ní své *lovecké* letní sídlo.

Císař v parku Shanglin pěstoval vzácné stromy a choval vzácná zvířata a ptáky, které získal jako výraz poddanství od vazalských států.⁹⁸ V parku byla chována a krmena i běžná divoká zvířata a byly zde speciální chovné výběhy a klece, např. tygří klec *huquan* 虎圈, vlčí klec/ ohrada *langquan* 狼圈 a další. V oboře bylo mnoho menších budov – příbytky pro hosty a vyhlídky (posedy), které císaři poskytly potěšení z pozorování zvěře a které byly vhodné pro lov. Vegetace parku byla bujná a svěže zelená. Podrobné popisy loveckého parku můžeme najít v pozdějších hanských popisných básních *fu*, jako je např. Popisná báseň o parku Shanglin (*Shanglin fu* 上林賦) a Popisná báseň o západním hlavním městě (*Xijing fu* 西京賦).

Kromě osmi velkých řek, které protékaly parkem Shanglin, bylo na jeho území vyhloubeno mnoho umělých jezer, jako např. Jezero buvolí hlavy Niushouchi 牛首池⁹⁹, jezero Feng 丰 či jezero Hao 滹 / 镐 (pojmenované podle názvu hlavního města raného období dynastie Západní Zhou 西周 (1046-771 př.n.l.) na jihozápadě dnešní provincie Shaanxi). Tato jezera nejen že ještě více zkrášlila přírodní scenérie parku Shanglin, ale také

---

⁹⁷ Zhou Weiquan 1999, 44

⁹⁸ Keswick 2003, 45

⁹⁹ Zhou Weiquan 1999, 45

sloužila jako zásobárna vody; došlo ke zvýšení počtu přírodních vodních zdrojů v oblasti.¹⁰⁰

2.2.3. Další významné obory, parky a paláce za dynastie Qin

Obora Yichunyuan 宜春苑

Byla postavena v místě zvaném Gaizhou 隍州¹⁰¹ (dnešní Qujiang 曲江 na jihovýchod od Xi'anu 西安). Zdejší lesy byly svěží a bujné a krajina překrásná. Oborou protékala meandrující řeka Qujiang 曲江, která ještě umocňovala krásu místní přírody. Palác Yichungong 宜春宫, postavený za dynastie Qin, byl jediným císařovým letním sídlem v oboře Yichun a také místem zábavy a odpočinku, odkud se vydával na vyjížďky a lovy.

Palác Liangshangong 梁山宫

Palác Liangshan 梁山 a obora téhož jména byly postaveny za vlády Prvního císaře na sever od řeky Wei, v oblasti okresu Haozhixian 好畤县. O hoře Liang 梁 a o paláci se v Klasické knize vod s komentáři *Shui jing zhu* 水经注, v kapitole Řeka Wei 渭水 píše: „Řeka Mo 莫 vytéká na východ od velkého pohoří Liangshan (梁山) v okrese Haozhi, na jih směřuje podél západní strany paláce Liangshangong, a proto se v Zápiscích o geografii¹⁰² říká: V okrese Haozhi je palác Liangshan; když První svrchovaný císař povstal, na východ od řeky bylo okresní město okresu Haozhixian.“¹⁰³

Řeka Mo, protékající mezi vrcholky pohoří Liangshan 梁山 a pak dále na jih, se dnes nazývá Moxihe 漠西河. Palác se nenacházel přímo v horách, ale na jih od pohoří Liangshan. Jeho park se však táhl až k jižním svahům pohoří. Přírodní podmínky této lokality byly téměř dokonalé, a tak zde bylo mnoho vyhlídek do krajiny, výhledy na hory a řeky, krásná příroda a příjemné, chladné podnebí; proto se palác záhy stal císařovým oblíbeným letním sídlem.

Palác Lishangong 骊山宫

Palác se nacházel na severním úpatí hory Li 骊山 na jihu okresu Lintong 临潼县. Jeho park a k němu patřící lesy se rozkládaly i na části severních svahů hory Li. Nejen že

---

¹⁰⁰ Zhou Weiquan 1999, 45

¹⁰¹ <http://www.zdic.net/cd/ci/12/ZdicE9Zdic9AZdic91267456.htm>

¹⁰² Zápisky o geografii – spis *Dili zhi* 地理志

¹⁰³ Zhou Weiquan 1999, 45

zde byla krásná příroda, bujná a svěží vegetace, ale na úpatí hory se nacházelo množství termálních pramenů. Qin Shi Huangdi nechal v těchto místech zbudovat své další sezónní sídlo a často sem přijížděl se koupat do svých soukromých lázní, na lov a za jinou zábavou. Palác Lishan nebyl od hlavního města nijak daleko, císař však pro sebe nechal vybudovat krytý chodník vedoucí z paláce Epang přímo do paláce Lishan, který mu zajišťoval pohodlný a bezpečný pohyb oběma směry. Dále byla zbudována patrová krytá cesta vedoucí z císařského paláce Xianyang 咸阳宫 na severu k paláci Lishan na východě. Horní část tohoto chodníku byla uzavřená, dolní naopak otevřená.¹⁰⁴

Palác Linguangong 林光宫

Ve spise o geografii *San fu huang tu* 三辅黄图,¹⁰⁵ popisujícím města, paláce, chrámy, posvátná místa apod., se o paláci Linguang 林光 praví: „Palác Linguang, [který] nechal postavit [císař] Huhai 胡亥, byl z každé strany dlouhý pět *li* 里 a nacházel se v hranicích okresu Yunyang 云阳.“ Huhai byl Druhý svrchovaný císař dynastie Qin – Qin Ershi Huangdi 秦二世皇帝.¹⁰⁶ Palác se nacházel na východním svahu hory Ganquan 甘泉 v dnešním okrese Chunhuaxian 淳化县. Podle některých názorů je palác Linguang totožný s Palácem Sladkých pramenů Ganquangong 甘泉宫 a jedná se pouze o jiné jméno téhož místa. Palác Sladkých pramenů¹⁰⁷ se nacházel na východním úpatí hory Ganquan, v místech, kde nyní stojí vesnice Liangwudicun 凉武帝村, součást obce Dongjiacun 董家村. Krajina v okolí paláce Linguang byla též překrásná, bylo to další z císařových oblíbených letních sídel.

Palác u Orchidejového jezera Lanchigong 兰池宫

Své vyznávání kultu nesmrtelných a jejich hledání zhmotnil První císař nejlépe právě v parku Orchidejového jezera Lanchi 兰池. Chtěl se nesmrtelným *xianren* 仙人 přiblížit natolik, že své životní prostředí (v tomto případě park) přizpůsobil podobě krajiny, kde měli podle legend nesmrtelní žít. Nechal v parku vykopat umělé jezero symbolizující moře Bohai 渤海 a v něm postavit ostrovy, které symbolizovaly bájně ostrovy nesmrtelných ve Východním moři. To vše s nadějí, že se takto bude moci nesmrtelným a

¹⁰⁴ Zhou Weiquan 1999, 45

¹⁰⁵ do angličtiny překládáno jako *A Guide to the Three Military Districts of the Capital*

¹⁰⁶ žil 230-207 př.n.l., vládl v letech 210-207 př.n.l.

¹⁰⁷ Ganquangong doby dynastie Západní Han detailně popisuje Yang Xiong 扬雄 (53 př.n.l. – 18 n.l.) ve své Popisné básni o Paláci sladkých pramenů *Ganquan fu* 甘泉赋

božským bytostem přiblížit, nebo snad že ony zavítají na jeho ostrovy. Podle spisu Zápisky a mapy prefektur a okresů éry Yuanhe (*Yuanhe junxian tuzhi* 元和郡县图志)¹⁰⁸ byl qinský palác Orchidejového jezera na východě okresu Xianyang 咸阳县, od Xianyangu vzdálen asi dvacet pět *li* 里. „Orchidejové jezírko 兰池陂, to jest qinské Orchidejové jezero, bylo od okresního města dvacet pět *li* na východ. Nejprve, První císař přečerpával vodu z řeky Wei 渭, aby vytvořil jezero od východu k západu dlouhé dvě stě *zhang* 丈 a od jihu k severu dlouhé dvacet *li* 里, postavil horu Penglai 蓬莱, tesal do skály až vytesal velrybu, která byla dlouhá dvě stě *zhang* 丈.“¹⁰⁹ Stejně tak se ve spise Zápisky o hlavních městech a panovnických sídlech minulých dynastií (*Lidai zhai jing ji* 历代宅京记) v prvním oddílu kapitoly *Guanzhong* 关中 (关中一), v části Zápisky o dynastii Qin (*Qinji* 秦记) píše: „Qin Shi Huangdi [měl] hlavní město Chang’an, čerpal vodu z řeky Wei, aby vytvořil jezero, postavil hory Peng 蓬 a Ying 瀛, opracoval skálu [tak, že] vytvořil velrybu dlouhou dvě stě *zhang*, na místě [zvaném] Fengdao 逢盗.“ Ono Fengdao je pravděpodobně místem, které si císař zabral (*dào* 盗) pro své potřeby vyjížděk a lovů, jedná se tedy o Orchidejové jezero.

Palác u Orchidejového jezera zaujímá velice významné postavení v dějinách čínských zahrad. Přečerpání vody do uměle vytvořených jezer, v nichž jsou navrženy ostrovy a hory *dao-shan* 岛山, podobné horám čnicím z moře, se v historických záznamech objevuje poprvé právě v souvislosti se stavbou Paláce u jezera Orchidejí. Důležité je *společné* navržení obou prvků – umělých hor a vodní plochy. Ještě větší význam má nejspíše to, že od stavby paláce Lanchi se i nadále bude v císařských parcích a zahradách udržovat tradice vytváření „miniatury“ moře Bohai 渤海 s ostrovy nesmrtelných, zprvu ryze ke svému původnímu účelu přiblížit se nadpřirozeným bytostem *shenxian* 神仙.

2.3. Význam a funkce císařských parků dynastie Qin

Nový palácový komplex Epang se stal hlavním politickým centrem celé říše. Císař zde denně přebýval, vyřizoval státní záležitosti, přijímal audience a také to bylo místo ranních shromáždění a různých slavností. Kromě toho v obrovském množství paláců, pavilonů, chodníků a krytých chodníků, připomínajících spíše pavučinu či bludiště, mohl císař kdykoliv opustit hlavní budovu s trůnním sálem a nepozorovaně se vydat téměř kamkoliv, aniž by se ocitl pod širým nebem a aniž by ho někdo zahlédl. O Qin Shi

¹⁰⁸ týká se éry Yuanhe za dynastie Východní Han, 84-87 n.l.

¹⁰⁹ Zhou Weiquan 1999, 45

Huangdim je známo, že uctíval nesmrtelné *xianren* 仙人 a sám bažil po nesmrtelnosti. Byl natolik posedlý kultem nesmrtelnosti a touhou získat elixír dlouhověkosti či nesmrtelnosti, že čas od času vysílal speciální výpravy, které měly za úkol nalézt ve Východním moři bájně Ostrovy nesmrtelných Penglai 蓬莱, Fangzhang 方丈 a Yingzhou 瀛洲 a najít tam nesmrtelné nebo alespoň rostlinu nesmrtelnosti.¹¹⁰ Jedna taková výprava, které se zúčastnilo více než 3000 mužů, mladých chlapců a dívek, se uskutečnila v roce 219 př.n.l.¹¹¹ O tomto jeho nebývalém zájmu jsou doklady v *Shiji*, kde se praví: „Mistr Lu¹¹² řekl Prvnímu císaři: ‘Já i ostatní jsme pátrali po houbách *zhi*, vzácných bylinách a nesmrtelných, ale nejsme schopni se s nimi setkat. Zdá se, že je tu nějaká vyšší síla, která nám v tom brání. Magie učí, že panovník by se měl přemísťovat potají, aby se tak vyhnul zlým duchům. Pokud člověk unikne zlým duchům, může se stát Opravdovým mužem. Pokud jsou místa, kde panovník přebývá, známa jeho ministrům, ubližuje to jeho duchovní síle. Opravdový muž¹¹³ může vstoupit do vody, aniž by se namočil, může projít ohněm, aniž by se spálil, může se vznést do výše a nad mraky a trvat tak dlouho jako nebe a země. Ale nyní, Vaše Veličenstvo, ačkoliv vládnete celému Podnebesí, dosud jste nebyl schopen dosáhnout klidu a pokoje. Proto když jste v paláci, nedovolte ostatním, aby věděli, kde se nacházíte. Pokud to tak jednou bude, věřím, že bude možné získat byliny nesmrtelnosti.’ Císař řekl: ‘Toužím stát se Opravdovým mužem. Od nynějška o sobě budu mluvit jako o Opravdovém muži a nebudu se nazývat *zhen*.’ Poté nechal postavit chodníky a cesty obehnané zdmi, aby jimi propojil všech 270 paláců a vyhlídkových věží, které se nacházely v okruhu 200 *li* od Xianyangu. Paláce naplnil záclonami a závěsy, zvony a bubny a krásnými ženami, z nichž každé bylo určeno konkrétní místo a zakázáno se z něj vzdálit. Kdokoliv, kdo by odhalil, kde se císař v daný okamžik nachází, byl odsouzen k smrti.“¹¹⁴ Kromě hledání nesmrtelných a rostliny nesmrtelnosti vykonal První císař také oběť *fengshan* 封禪, která byla součástí velkého obřadu uctívání Nebes a Země na hoře Taishan 泰山. Pomocí této ceremonie císař navenek proklamoval legitimitu své vlády, zároveň však byl obřad jen další snahou o dosažení nesmrtelnosti.

V tomto ohledu patří zvláštní místo paláci u Jezera orchidejí, v jehož areálu bylo poprvé ve vývoji čínských zahrad vybudováno umělé jezero a v jezeře navržena veliká hora

---

¹¹⁰ Liščák 2008, 63

¹¹¹ Liščák 2008, 63

¹¹² Mistr Lu 卢 byl jedním z alchymistů, mágů a šarlatánů *fangshi* 方士, kteří působili na dvoře Qin Shi Huangdiho a kteří mu měli mj. obstarat elixír nesmrtelnosti.

¹¹³ může znamenat též Nesmrtelný (*zhenren* 真人)

¹¹⁴ *Shiji*, Základní analý Prvního svrchovaného císaře dynastie Qin, přel. podle Watson 1993, 56 – 57

čnicí nad hladinu jako skalistý ostrov. Tyto umělé ostrovy/ hory v parku Jezera orchidejí zároveň tvoří pojítka mezi terasou, kterou nechal v době Válčicích států pro náboženské účely¹¹⁵ navržit král Zhao ze státu Yan 燕昭王 (335-279 př.n.l.), a dalším hloubením jezer a vršením hor za dynastie Han 汉 (202 př.n.l.-220 n.l.). Především můžeme říci, že tyto aktivity Prvního císaře v parku Jezera orchidejí inspirovaly pozdější císaře dynastie Západní Han 西汉 (202-9 př.n.l.) k vytváření podobné, idealizované krajiny nesmrtelných. Od doby vzniku parku Jezera orchidejí byly císařské zahrady obohaceny o novou funkci – přiblížit se nesmrtelným. Kromě toho se tradice vytváření krajiny nesmrtelných napodobováním skalnatých hor čnicích nad vodní hladinu rozšířila i do soukromých zahrad a zůstává jedním z typických prvků tradičních čínských zahrad až dodnes.

O tom, jak byl park Shanglin významný nejen pro Prvního, ale i pro Druhého císaře dynastie Qin, svědčí další Sima Qianův zápis v *Shiji*: „Věštec pravil: „Když Vaše Veličenstvo vykonává oběť místním božstvům na jaře a na podzim a setkává se s duchy chrámů předků, půst a očista nejsou prováděny správným způsobem. A tudíž se přihodilo toto. Měl byste se spolehnout na své rozmanité ctnosti a být důsledný v půstu a očistě.“ Císař se poté uchýlil do parku Shanglin, aby se tam postil a prošel očistou, ačkoliv ve skutečnosti trávil celé dny hazardem či lovem. Když se náhodou v parku ocitl nějaký kolemjdoucí, císař ho sám postřelil a zabil.“¹¹⁶ Je zřejmé, že park Shanglin byl pro císaře spíše místem odreagování a zábavy než místem rozjímání, půstu či jiných duchovních cvičení.

2.3.1. Význam parku Shanglin

Císařské parky a jejich paláce vybudované za dynastie Qin byly v první řadě symbolem nádhery a velkoleposti qínské říše a lovecký park představoval v menším měřítku celý svět. Právě park Shanglin byl možná prvním loveckým parkem, který kromě toho, že sloužil k lovu a rituálním účelům, začal sám plnit onu symbolickou funkci – stal se miniaturou celé říše. Společně s palácem Epang tvořil mikrokosmos představující celou sjednocenou říši i vesmír, s trůnním sálem ve svém středu jako symbolem vlády Prvního svrchovaného císaře nad celým Podnebesím. Protože byl park již zažitým symbolem

---

¹¹⁵ jednalo se pravděpodobně opět o snahu přiblížit se k nesmrtelným a jeden ze způsobů, jak s nimi navázat kontakt

¹¹⁶ *Shiji*, Základní analýza Prvního svrchovaného císaře dynastie Qin, přel. podle Watson 1993, 204

císařské moci, převzala tuto symboliku i následující dynastie Han 汉¹¹⁷ a její Bojovný císař Wudi 武帝 ji dotáhl k téměř nepředstavitelné dokonalosti.

Qin Shi Huangdi nechal svůj první palác Xianyanggong 咸阳宫 postavit tak, aby zobrazoval Nachový palác Zigong 紫宫 nejvyššího božstva Pána na Nebesích *Tiandi* 天帝.¹¹⁸ Poté, co byl palác Epang dokončen, rozkládalo se hlavní město na obou březích řeky Wei, která v této konstelaci symbolizovala Mléčnou dráhu.¹¹⁹ Podobně byly císařské paláce dynastie Západní Han navrženy podle Nebes a Země.¹²⁰ Snaha o zobrazení veškerenstva a vytvoření mikrokosmu, který zahrnuje všechny „věci“ světa, se stala typickým rysem čínských císařských a později i soukromých zahrad a parků.

Bohužel, během protičínských povstání (209-206 př.n.l.)¹²¹ a pozdějších bojů o moc mezi dvěma jejich hlavními vůdci, Xiang Yuem 项羽 (?-201 př.n.l.) a Liu Bangem 刘邦 (256-195 př.n.l.) – zakladatelem dynastie Han, byly všechny qínské císařské paláce vydrancovány a vypáleny. Xiang Yu vypálil qínské hlavní město Xianyang, které následně prý hořelo nepřetržitě tři měsíce,¹²² a všechny jeho paláce, i okolní paláce a parky, shořely na popel.

3. Dynastie Západní Han 西汉 (202-9 př.n.l.)

3.1. Vznik nového hlavního města

Poté, co bylo qínské hlavní město Xianyang 咸阳 r. 206 př.n.l. Xiang Yuem 项羽¹²³ z větší části zničeno a vypáleno, bylo od jeho trosek směrem na jihovýchod, na jižním břehu řeky Wei, na místě, kde dosud stálo qínské letní sídlo Xinglegong 兴乐宫, postaveno nové hlavní město.¹²⁴ Hlavním městem dynastie Han 汉 (202 př.n.l.-220 n.l.) byl nejprve Chang`an 长安, poté v době Východní Han 东汉 (25-220 n.l.) jím byl Luoyang 洛阳, na východ od Chang`anu, z čehož vzniklo i rozlišení dvou period na východní a západní. Jako první vznikl v Chang`anu rozšířením qínského sídla Xinglegongu palác Changlegong 长乐宫. Poté byl na západ od paláce Changlegong postaven Věčný palác Weiyanggong 未央宫

---

¹¹⁷ Keswick 2003, 45

¹¹⁸ Zong-qi Cai 2003, 133

¹¹⁹ Zhou Weiquan 1999, 43

¹²⁰ Zong-qi Cai 2003, 133

¹²¹ Liščák 2008, 68

¹²² Zhou Weiquan 1999, 45

¹²³ generál Xiang Ji 项籍, známější pod jménem Xiang Yu, žil v letech 232-202 př.n.l.

¹²⁴ Lewis 2006, 175

a mezi oběma paláci byla postavena zbrojnice. Vyvýšené území, na kterém stály oba paláce a zbrojnice, se nazývalo Návrší dračí hlavy (Longshouyuan 龙首原). Teprve až za vlády císaře Huie (Han Hui Di 汉惠帝, 195-188 př.n.l.) byly postaveny městské hradby. Hradby byly stavěny od r. 195 př.n.l. asi do r. 192 př.n.l. a měřily celkem 25,7 km.¹²⁵ Za císaře Wudiho (Han Wu Di 汉武帝, 141-86 př.n.l.) byly postupně postaveny další obrovské palácové komplexy Guigong 桂宫 (Kasiový palác), Severní palác Beigong 北宫 a Palác jasné záře Mingguangong 明光宫. Všechny pět paláců dohromady zabíralo dvě třetiny z celkové rozlohy Chang`anu. V samém středu paláce Weiyangong byla audienční síň zvaná Přední síň *qiandian* 前殿. Za vlády Wudiho byl na západ od města, mimo městské hradby, postaven také palác Jianzhangong 建章宫.¹²⁶ Na sever od něj se nacházelo jezero Taiye (Taiyechi 太液池), v němž byly navrženy tři umělé ostrovy. Ve městě, resp. uvnitř městských hradeb, bylo osm hlavních tříd, sto šedesát obytných domů, devět císařských sídel, tři chrámy a devět tržišť. Každá z osmi tříd byla rozdělena do tří jízdních pruhů, z nichž prostřední, zvaný *chidao* 驰道, byl vyhrazen pro císaře. Chang`an měl v době Západních Hanů 西汉 (202-9 př.n.l.) asi půl milionu obyvatel¹²⁷ na celkové ploše cca 40 km² a byl tehdy největším městem na světě.¹²⁸

3.2. Císařské parky za dynastie Západní Han

Lovecký park Shanglinyuan 上林苑 založený již Prvním císařem dynastie Qin 秦 byl na sklonku této dynastie opuštěn a zanechán svému neradostnému osudu. Ještě i na začátku následující dynastie Han ležely pozemky qinských císařských parků ladem. Část parku Shanglin byla na jistou dobu přeměněna v pole, dokud tyto pozemky pro sebe znovu nezabral císař Wudi.¹²⁹ První císař dynastie Han Gaozu 高祖 (202-195 př.n.l.) nechal část území parku Shanglin přerozdělit mezi rolníky k zemědělskému využití, zbylou část si ponechal a přeměnil ji v hlídanou císařskou loveckou oboru, kam byl běžným lidem vstup striktně zakázán. Také pátý hanský císař Wen (Han Wen Di 汉文帝, 180-157 př.n.l.) jezdil často do obory na lov. A o císaři Jingovi (Han Jing Di 汉景帝, 157-141 př.n.l.) a Liang Xiao Wangovi 梁孝王¹³⁰, úředním králi z Liang, se píše, že „vyrazili a společně jeli na

¹²⁵ Wang Zhongshu 1982, 2

¹²⁶ Wang Zhongshu 1982, 1

¹²⁷ Zhou Weiquan 1999, 46

¹²⁸ Liščák 2008, 72

¹²⁹ Wu Hung 1995, 172

¹³⁰ (?-144 př.n.l.)

jednom voze, vydali se na lov napříč parkem Shanglin“. ¹³¹ V parku Shanglin společně stříleli zvěř a ptáky. ¹³²

Král Xiao 孝 z Liang 梁 byl oblíbeným hostem císaře Jinga i císařovny matky, neboť byl jejím mladším synem. Není bez zajímavosti, že úřední král Xiao z Liang si pro sebe také založil park, zvaný Východní park Dongyuan 东苑, později nazývaný též Liangyuan 梁园, Liangyuan 梁苑, Tuyuan 兔园, Suiyuan 睢园, ¹³³ jehož rozloha byla více než tři sta čtverečních *li*. V parku byla podle tradice navržena terasa, od které vedl třicet *li* dlouhý vyvýšený chodník do králova paláce v hlavním městě státu Liang, Suiyangu 睢阳. ¹³⁴

Teprve císař Wudi 汉武帝 začlenil park Shanglin do císařských palácových parků, které zároveň rozšířil. Vzhledem k rozloze celého areálu už snad ani není možné mluvit o jednom loveckém či palácovém parku, proto budu mluvit i o *císařských parcích*. Rozsáhlé území císařských parků o délce 200 *li* se rozkládalo na jihovýchod a jihozápad od hlavního města Chang`anu. <sup>135</sup> Pouze malá část císařských zahrad a parků dynastie Západní Han se nacházela uvnitř hradeb hlavního města; většina se jich rozkládala v blízkém i vzdáleném okolí Chang`anu, v oblastech Guanzhong 关中 a Guanlong 关陇. Velkou část z nich nechal vybudovat právě císař Wudi. Podle záznamů v mnohých historických pramenech, např. v Zápiscích o západním hlavním městě (*Xi jing za ji* 西京杂记), ve spise *San fu huang tu* 三辅黄图, sestaveném v období Jižních dynastií Nanchao 南朝, a ve spise Zápisky o hlavních městech a panovnických sídlech minulých dynastií (*Lidai zhai jing ji* 历代宅京记) se zdá, že ze všech císařských zahrad dynastie Západní Han byly pro toto období nejtypičtější park Shanglin, palácové komplexy Weiyangong, Jianzhangong, Ganquangong 甘泉宫 a park Tuyuan 兔园. Všechny byly navrženy podle určitého daného rámce či jakési šablony, ale přesto má každý z nich svou specifickou strukturu. Tyto „modelové“ parky představují pět různých podob císařských obor doby Západní Han. ¹³⁶

---

¹³¹ Zhou Weiquan 1999, 46

¹³² Shiji, Král Xiao z Liang, přel. podle Watson 1993, 383

¹³³ <http://baike.baidu.com/view/141698.htm>

¹³⁴ Shiji, Král Xiao z Liang, přel. podle Watson 1993, 383

¹³⁵ Wang Zhongshu 1982, 9

¹³⁶ Zhou Weiquan 1999, 47

3.2.1. Park Shanglinyuan 上林苑

Qinský park Shanglin „Svrchovaný les“ byl na rozkaz císaře Wudiho rozšířen v roce 138 př.n.l. Ve spise Zápisky o Chang`anu (*Chang`an zhi* 长安志) jsou popsány důvody rozšíření parku, které začínají následovně: „Když Wudi poprvé vyrazil na svou neoficiální cestu, na severu dorazil k [místu] Chiyang, na západě dojel až ke Žlutým horám, na jihu lovil v [Parku] Vysokých topolů a na východě dojel až k [parku] Yichun; a následovali ho synové z dobrých rodin severozápadně od Zhaolongu, kteří byli schopni jet na koni a střílet z luku.“¹³⁷

Úryvek popisuje jednu z výprav, kdy se císař Wudi vypravil „inkognito“ (bez svého úředního oděvu) na soukromou vyjížďku a na lov do okolí Chang`anu. Se svým doprovodem však nevyjížděl pouze do lesů, ale i na přilehlé, zemědělsky obdělávané pozemky, které byly kdysi součástí parku Shanglin. Jeho doprovodná družina byla natolik početná a roztahaná, že nejednou poškodila úrodu či plodiny pěstované na polích, což se samozřejmě vůbec nelíbilo místním rolníkům; ti se začali bouřit a jednou dokonce Wudiho loveckou družinu zastavili.¹³⁸ Na druhou stranu, členové císařova doprovodu nemohli zastavit a neměli si kde odpočinout. Proto císař pojal myšlenku využít starou qinskou oboru a přeměnit ji na císařský park, kam by mohl vyjíždět na lov, aniž by musel jet přes obdělávaná pole. V parku bylo poté za účelem lovu vysazeno množství zvěře a ptactva a postaveno několik desítek císařských sezónních paláců.

Hlavním důvodem k obnovení a hlavně rozšíření qinského parku Shanglinyuan byl však pravděpodobně impuls získaný četbou popisné básně *fu* 赋 nazvané *Yunmeng fu* 云梦赋 – *Fu* o [parku] Oblačném snu.¹³⁹ Tato *fu*,¹⁴⁰ kterou císař četl nejspíše též v roce 138 př.n.l., popisuje nádheru dvou rozlehlých královských loveckých parků ve státech Chu 楚 a Qi 齐. Lovecký park Oblačný močál/ Oblačný sen Yunmeng 云梦 byl ve státě Chu a měl prý rozlohu devět set čtverečních *li* 里.¹⁴¹ Qiský lovecký park byl podle básníkovy popisu dokonce osmkrát či devětkrát větší než park Yunmeng, který by mohl lehko spolknout tak,

---

¹³⁷ Zhou Weiquan 1999, 48

¹³⁸ Wu Hung 1995, 172

¹³⁹ Název parku může být překládán též jako Oblačné bažiny, pak tedy i název popisné básně by zněl *Fu* o Oblačných bažinách. Dokladem nám může být úryvek ze začátku popisné básně, kde se praví: „Slyšel jsem, že v Chu je sedm močálů, ale viděl jsem pouze jeden z nich a nikdy jsem neviděl ty ostatní. Ten, který jsem viděl, je úplně nejmenší ze všech. Jeho jméno je Oblačný močál (Yunmeng).“ – přeloženo podle Wenxuan II, přel. podle Knechtges 1996, 55

¹⁴⁰ tato popisná báseň je známá též pod názvem *Zixu fu* 子虚赋

¹⁴¹ Wenxuan II, přel. podle Knechtges 1996, 55

„že by v jeho hrdle nebyl ani třískou či stéblem slámy.“¹⁴² Wudi byl básní natolik okouzlen, že nechal povolat jejího autora k císařskému dvoru a zatoužil sám mít takový nádherný lovecký park. Císař si původně myslel, že autor této skladby již nežije, ale k jeho velkému překvapení mu císařský cvičitel psů sdělil, že autorem skladby je jistý Sima Xiangru, rodák ze Sichuanu.¹⁴³

3.2.1.1. Archeologické prameny a rozloha parku

Na území císařských parků Shanglinyuan bylo při archeologických průzkumech nalezeno množství ozdobných okapových tašek, které nejspíše pocházejí z císařských letních sídel. V roce 1961 byly u obce Gaoyaocun 高窑村 v Sanqiaozhenu 三桥镇, asi 2 km jihozápadně od Chang`anu, objeveny základy několika budov, z nichž největší byla dlouhá 340 m a široká 65 m. Jedná se pravděpodobně o zbytky významného paláce. V blízkosti domu byla nalezena jáma, ve které bylo více než dvacet bronzových nádob, např. kotlíky *ding* 鼎, zásobnice *fang* 缸, mísy a nádoby na vaření. Nápisy na bronzech dokládají, že nádoby byly používány přímo v císařském parku.¹⁴⁴

Co se týče rozlohy parku, historické prameny se v tomto bodě neshodují. Uvádějí se například rozměry: rozloha tři sta čtverečních *li*, tři sta čtyřicet čtverečních *li* a dále, že jeho obvodová zeď měřila více než čtyři sta *li* či jen tři sta *li*.¹⁴⁵ Vzhledem k tomu, že v době dynastie Han byla jedna čínská míle *li* cca 0,414 km, byla obvodová zeď obory dlouhá sto třicet až sto šedesát kilometrů. Ve zdi bylo celkem dvanáct vstupních bran do obory. Podle spisu *San fu huang tu* byl park tak rozlehlý, že „se na jihovýchodě táhl k Modrým polím (Lantian 藍田) a k místům Yichun 宜春, Dinghu 鼎湖, Yusu 御宿 a Kunwu 昆吾, [jeho jižní strana] se dotýkala Jižních hor (Nanshan 南山) a pak pokračovala na západ, na západě se táhl až k Vysokým topolům (Changyang 长杨) a Pěti dubům (Wuzuo 五柞), na severu obtácel Žlutou horu (Huangshan 黄山), dosahoval břehů řeky Wei 渭 a sledoval je dál na východ.“¹⁴⁶ Ban Gu 班固¹⁴⁷ uvádí, že císař rozšířil park tak, že na západě sahal až k Zhouzhi 周至 a na východě k parku Yichun 宜春; obě místa byla od Chang`anu vzdálená

¹⁴² Wu Hung 1995, 170

¹⁴³ Wu Hung 1995, 170

¹⁴⁴ Wang Zhongshu 1982, 9

¹⁴⁵ Zhou Weiquan 1999, 48

¹⁴⁶ Zhou Weiquan 1999, 48

¹⁴⁷ žil v letech 32-92, syn Ban Biaoa 班彪, významného historiografa doby Východní Han; sám významný učenec, historiograf a básník, autor Dějin Chanů *Han shu* 汉书 a popisných básní *fu* 賦: např. Popisné básně o dvou hlavních městech *Liang du fu* 两都赋

přibližně padesát *li*.¹⁴⁸ Podle současného územně správního členění území ČLR byla rozloha parku Shanglin přibližně následující. Na jihu sahal k horám Nanshan 南山, na severu k horám Jiuzongshan 九嶷山 a severnímu břehu řeky Wei, táhl se daleko za dnešní Xi'an 西安 a dál až za hranice okresů Xianning 咸宁, Zhouzhi 周至, Huxian 户县 a Lantian 藍田. Park Shanglin se rozkládal na tak velikém území jako žádný jiný park či obora v čínských dějinách.

3.2.1.2. Řeky a jezera na území parku Shanglin

Přirozené hranice parku Shanglin tvořily severní svahy hor Zhongnanshan 终南山 a jižní svahy hor Jiuzongshan 九嶷山. Územím parku, který se nacházel v rozlehlé nížině s kopci a jinými vyvýšeninami, protékalo osm velkých řek zvaných „osm řek okresu Guanzhong“ (*Guanzhong ba shui* 关中八水, též *Guanzhong ba chuan* 关中八川). Kromě osmi řek okresu Guanzhong, jimiž byly řeky Ba 灞, Chan 滻, Jing 泾, Wei 渭, Feng 酆, Hao 鄠¹⁴⁹, Lao 潦 a Jue 洫, bylo na území parku též deset přírodních jezer. Tyto řeky byly již v době Prvního císaře dynastie Qin uctívány stejně jako velké toky (např. Žlutá řeka Huanghe 黄河 a Dlouhá řeka Changjiang 长江) a bylo obětováno jejich božstvům. Vždy na jaře bylo obětováno za tání sněhu a ledu a na podzim za zamrznutí řek. V zimě byly prováděny obětiny, při nichž byly obětovány kráva a tele, a dále se vykonávaly modlitby jako vyjádření vděčnosti božstvům za jejich přízeň po celý uplynulý rok.¹⁵⁰

V parku bylo také několik uměle vytvořených jezer. Při hloubení těchto jezer byla vykopaná zemina většinou využita k navržení teras a kopců uprostřed či na břehu jezera. Největší a nejvýznamnější byla jezera Kunmingchi 昆明池, Ying`echi 影娥池, Linchi 琳池 a Taiyechi 太液池. Kromě toho, že umělá jezera sloužila k vytvoření krásnější přírodní scenérie, měla i mnohé jiné využití. Například zdaleka největší jezero Kunming bylo využíváno k vojenským cvičením lodních manévřů a taktiky při lodních bitvách, což byla součást přípravy útoku na malý stát Kunming 昆明 v jihozápadní Číně. Z tohoto jména vzniklo i označení jezera. Ve státě Kunming, který byl později dobyt a připojen k hanskému impériu, se nacházelo jezero Dianchi 滇池, jehož obvod byl asi tři sta *li* (jezero Dianchi na jih od města Kunming 昆明, provincie Yunnan 云南).¹⁵¹ Císař Wudi se nejspíše

¹⁴⁸ Schafer 1968, 327

¹⁴⁹ řeka Hao [hào] se může psát znakem 鄠 i 滹

¹⁵⁰ Shiji, Oběti *feng* a *shan*, přel. podle Watson 1993, 16

¹⁵¹ Hanshu II, Císařské anály císaře Wu, přel. podle Dubs 1954, 63

připravoval na bitvu na jezeře Dianchi,¹⁵² což dokládá i zápis ve spise *Xi nan yi zhuan* 西南夷传: „...Syn Nebes na něj [stát Kunming] chce zaútočit, ve státě Kunming v komandérii Yuexi 越巂 je jezero Dianchi, na obvodu měří tři sta *li*, proto [císař] hloubí jezero Kunming tak, aby se mu podobalo, aby [na něm] mohl nacvičovat lodní bitvy, a proto je nazýváno jménem Kunming“.¹⁵³

Jezero parku Shanglin

Kromě Kunmingchi 昆明池 se mnoho informací o jezerech v parku Shanglin nezachovalo. Většina informací tak pochází opět ze spisu *San fu huang tu*. O jezeře Kunming se však píše i v *Shiji* 史记, *Hanshu* 汉书, ve spisech *San fu gu shi* 三辅故事, *Xi nan yi zhuan* 西南夷传, *Guan fu gu yu* 关辅古语, a především je popisováno v několika popisných básních *fu* 赋. Spis *San fu huang tu* ovšem neříká nic o přesné poloze jezer v rámci parku, ani o jejich velikosti. O tom, že jezero Ying`echi bylo pravděpodobně v areálu paláce Jianzhangong 建章宫, víme ze spisu *Li dai zhai jing ji* 历代宅京记, ale přesná poloha Nefritového jezera Linchi 琳池 není známa. Můžeme se pouze domnívat, že bylo v okolí paláce Jianzhangong, nebo v jeho západní části, protože na východě do něj přitékala voda z jiného jezera.¹⁵⁴

Jezero Kunming 昆明池

Jezero leželo jihozápadně od Chang`anu. Podle stop po prohlubni nalezených při archeologických pracích se zdá, že plocha jezera byla více než sto hektarů.¹⁵⁵ Ve spise *San fu huang tu* se píše: „Co se týče hanského jezera Kunming, bylo vykopáno ve třetím roce éry Yuanshou 元狩 císaře Wudiho [120 př.n.l.], nacházelo se na jihozápadě od Chang`anu, jeho obvod byl čtyřicet *li*.“¹⁵⁶ V současnosti jsou obrysy jezera stále patrné jako proláklina o rozloze cca 10 km². Přesná poloha jezera byla zhruba následující (viz mapa). Jeho severní okraj byl na spojnici mezi dnešní vesnicí Shangquanbei 上泉北村 a obcí Nanfenggaocun 南丰镐村, východní břeh byl mezi dnešními obcemi Mengjiazhai 孟家寨 a Wancun 万村, západní břeh byl na východ od obcí Zhangcun 张村, Ma`yingzhai 马营寨

¹⁵² David R. Knechtges ve však na základě Yang Xiongovy *Yulie fu* domnívá, že se nejedná o jezero Dianchi, nýbrž o řeku Er 洱. Yang Xiong totiž ve své popisné básni použil znak pro řeku; Knechtges překládá jako „Vykopali jezero aby napodobili řeku Dian.“- Wenxuan II, Knechtges 1996, 117

¹⁵³ Zhou Weiquan 1999, 49

¹⁵⁴ viz níže

¹⁵⁵ Zhou Weiquan 1999, 49

¹⁵⁶ Zhou Weiquan 1999, 49

a Baijiazhuang 白家庄 a jeho jižní hranice se tehdy nacházela na severní straně obce Xiliuyuan 细柳原, čili v místech vesnice Shixiakoucun 石匣口村. Hladina jezera byla asi o dva až čtyři metry níž než okolní břehy. Ve východní polovině jezera se nacházela terasa, která byla asi o 2,5 m výše než povrch země, a tvořila v jezeře ostrůvek nazývaný „terasa Yuzhang“ (Yuzhang tai 豫章台). Na ostrůvek či přímo do vody¹⁵⁷ byla umístěna kamenná velryba dlouhá tři zhang 丈, což dokládá mj. i spis *San fu gu shi* 三辅故事: „V jezeře byla terasa Yuzhang a kamenná velryba, bylo tesáno do skály, až vznikla velryba dlouhá tři zhang.“¹⁵⁸ Velryba symbolizovala, že jezero je miniaturou oceánu.

Na jezeře byly umístěny obří kamenné sochy zvířat, což je zjevná inspirace, resp. kopírování umístění soch na qinském jezeře v Paláci u Orchidejového jezera Lanchigong 兰池宫. Na východním a západním břehu jezera byly též umístěny kamenné sochy pasáčka a přadleny, které měly symbolizovat nebeského pastýře a přadlenu, postavy z čínské mytologie, odloučené milence, kteří se mohou setkat jen jednou za rok, pouze na Mléčné dráze. Podle čínské astronomie představuje přadlena hvězdu Vega ze souhvězdí Lyry a pasáček hvězdu Altair ze souhvězdí Orla.¹⁵⁹ Socha zobrazující mužskou postavu byla na východním břehu jezera a socha přadleny na západním břehu. Dvě kamenné sochy, jedna mužská a jedna ženská postava, které jsou vytesané ve velmi archaickém stylu podobném stylu Západní Han, se dochovaly dodnes. Tyto sochy, pravděpodobně onen pastýř a přadlena, stojí blízko obce Doumenzhen 斗门镇. Místní lidé jim říkají „kamenný dědeček“ *shi`ye* 石爷 a „kamenná babička“ *shipo* 石婆.¹⁶⁰ Také socha velryby se zachovala až dodnes.¹⁶¹ O jezeře Kunming, terase Yuzhang a kamenných sochách velryby, nebeského pastýře a přadleny píše Zhang Heng 张衡 v Popisné básni o Západní metropoli *Xi jing fu* 西京赋 a Ban Gu 班固 ve své Popisné básni o Západním hlavním městě *Xi du fu* 西都赋.

Při hloubení jezera a i později, při dokončování prací na jezeře, byla upravena i okolní krajina. V celém okolí jezera bylo vysazeno množství stromů, které se postupně spojily v hustý porost, postaveno mnoho vyhlídek, paláců, pavilonů, teras a jiných vyhlídkových staveb, jako byly např. Vyhlídka bílých topolů Baiyangguan 白杨观, Vyhlídka štíhlých jív Xiliuguan 细柳观, Dračí terasa Longtai 龙台 a další. Wang Zhongshu uvádí stejná jména pro paláce: Baiyanggong 白杨宫, Xiliugong 细柳宫 a navíc

---

¹⁵⁷ Wu Hung 1995, 173

¹⁵⁸ Zhou Weiquan 1999, 49

¹⁵⁹ Wu Hung 1995, 173

¹⁶⁰ Zhou Weiquan 1999, 49

¹⁶¹ Wu Hung 1995, 173

palác Xuanqugong 宣曲宮 – paláce, které měly být v parku Shanglin a které jsou popsány ve starých textech.¹⁶² Dodnes se na tehdejších březích jezera a v jeho blízkém okolí, např. u vesnic Nanfenggaocun, Mengjiazhai, Shixiakoucun, nacházejí pozůstatky staveb z doby Západní Han, pravděpodobně základy zmíněných paláců, a stopy navršených teras.¹⁶³

Jezero Kunming mělo kromě výše zmíněného cvičení císařského loďstva mnoho dalších funkcí. Sloužilo k rekreaci, projížďkám na lodi, pro potěchu oka, jako chovný rybník pro chov ryb v relativně velkém množství, jako zásobárna vody, která měla zmírnit nedostatek vody v hlavním městě, a v neposlední řadě jezero také symbolicky zobrazovalo astronomické jevy. Sekundární funkcí jezera, ovšem pouze v době jeho kopání, bylo to, že na výkopových pracích pracovali trestanci a zavržení, propuštění úředníci. Mnoho úředníků bylo propuštěno ze služby ve třetím roce éry Yuanshou 元狩 (r. 120 př.n.l.)¹⁶⁴ a za trest byli posláni buď na práce na jezeře Kunming, nebo do lesů parku Shanglin, kde měli sekat podrost.¹⁶⁵

Jezero odrazu paní na měsíci Ying`E chi 影娥池

Ve spisu *San fu huang tu* se píše, že „císař Wudi nechal vykopat jezero, aby se mohl kochat pohledem na měsíc [zrcadlí se v jezeře], na břehu jezera vztyčil Terasu pozorování labutí Wanghutai 望鹄台, aby se mohl dívat na měsíc z výšky. Když jeho odraz padl na jezero, byl císařský sluha poslán, aby vsedl na loďku a poškádlil odraz měsíce; jezero bylo nazýváno Jezero odrazu měsíční paní [Chang`E 嫦娥], jinak nazýváno též Tiaochangong 眺蟾宮, Palác vyhlídky na žábu na měsíci.“¹⁶⁶ Jezero se podle spisu *Li dai zhai jing ji* nacházelo v komplexu paláce Jianzhangong.¹⁶⁷

Nefritové jezero Linchi 琳池

Nefritové jezero bylo vykopáno v roce 86 př.n.l., o čemž svědčí zápis ve spise *San fu huang tu*: „V roce yuan 元 éry Shiyuan 始元 císaře Zhaodi 昭帝¹⁶⁸ bylo vyhloubeno Nefritové jezero, bylo široké tisíc *bu* 步. Na jižní straně jezera vyrostla kasiová terasa, aby [bylo možné] hledět do dále; na východě byla přivedena voda z jezera Taiye. Rostliny v

¹⁶² Wang Zhongshu 1982, 9

¹⁶³ Wang Zhongshu 1982, 9

¹⁶⁴ Hanshu II, přel. podle Dubs 1954, 63

¹⁶⁵ Shiji, Pojednání o ekonomice (The Balanced Standard), přel. podle Watson 1993, 70

¹⁶⁶ Zhou Weiquan 1999, 50

¹⁶⁷ Zhou Weiquan 1999, 50

¹⁶⁸ vládl v letech 86-74 př.n.l.

jezířku se dělily na lotosy, [které měly] na jednom stonku čtyři listy, tvarem připomínaly symetrické mušle.“¹⁶⁹

Jezero Taiyechi 太液池

Jezero Taiye se nacházelo v komplexu paláce Jianzhanggong. V jezeře byly navrženy tři umělé ostrovy symbolizující ostrovy nesmrtelných ve Východním moři.¹⁷⁰

3.2.1.3. Fauna a flóra parku Shanglin

Parkem protékalo mnoho řek a říček a i jeho přirozený terén nebyl jednotný. Kromě toho byla na jeho území vytvořena umělá jezera a jezírka, navrženy umělé kopce, vysazeny různé druhy dřevin atd. Díky této rozmanitosti biotopů mohla být fauna i flóra parku výjimečně bohatá. V historických pramenech se uvádí, že ve velkém množství byly vysazovány borovice, cypřiše, tungovníky (*Jatropha*), katalpy (*Catalpa ovata*), topoly, vrby, jilmy, jerlíny (*Sophora japonica*), santály, duby, bambusy apod.; z ovocných stromů a jiných užitkových dřevin byly vysazovány broskvoně, slivoně, meruňky, řešetláky, kaštanovníky (*Castanea mollissima*), hrušně, citrusy, moruše, lakovníky čili škumpy (*Rhus verniciflua*) a další. Vzhledem k tomu, že i užitkové stromy plnily zároveň okrasnou funkci, byly často vysazovány se stejným cílem jako okrasné dřeviny.

Mnoho paláců a jiných staveb v parku Shanglin dokonce získalo své jméno podle dřevin, které rostly v jejich okolí, jako např. Changyanggong 长杨宫 Palác Vysokých topolů, Wuzuogong 五柞宫 Palác pěti dubů, Putaogong 葡萄宫 Palác vinné révy, Tangligong 棠梨宫 Palác hrušně břízolisté, Qingwuguan 青梧观 Vyhlídka modravých *wutongů*, Xiliuguan 细柳观 Vyhlídka štíhlých jív, Jiumuguan 樛木观 Vyhlídka pod převislými větvemi, Jiaotangguan 椒唐观, Zheguan 柘观 Vyhlídka zelených keřů a další. Kromě toho bylo v parku mnoho bambusových hájů zvaných *zhupu* 竹圃.¹⁷¹

Ve spise *Xi jing za ji* 西京杂记 se uvádí, jak po obnovení parku císařem Wudim přinášeli jeho úředníci dary v podobě exotických rostlin, kterých bylo více než 3000 druhů. Jinský 晋 autor Ge Hong 葛洪 (284-343) později sepsal seznam všech rostlin pěstovaných v parku Shanglin, ovšem jeho soupis si později někdo půjčil a byl ztracen, zachovala se pouze malá část zachycující jména devadesáti osmi rostlinných druhů. Mezi nimi bylo

---

¹⁶⁹ Zhou Weiquan 1999, 50

¹⁷⁰ viz Palác Jianzhanggong

¹⁷¹ Zhou Weiquan 1999, 51

deset druhů hrušně, sedm druhů řešetláku (sedm druhů rodu *Ziziphus/Rhamnus*), čtyři druhy kaštanovníku (*Castanea*), deset druhů broskvoně, patnáct druhů slivoně (rod *Prunus*), tři druhy jabloně, tři druhy hlohu, tři druhy tomelu (*Diospyros kaki* - jeho plody jsou známy pod názvem kaki), čtyři druhy hrušně břízolisté, sedm druhů švestek, dva druhy meruněk, tři druhy tungovníku, z nichž jeden je *wutong*, a další. Také jsou uváděny konkrétní počty významných stromů, např. jerlínů bylo (vysazeno) 640 kusů, stromů plodících „semena tisíce let“ bylo deset, stromů plodících „semena deseti tisíce let“ bylo deset, druhu *Quisqualis indica* bylo též deset exemplářů, banánovníku dvanáct, skořicovníku sto kusů¹⁷² a mnoho dalších druhů dřevin bylo (vysazováno) po deseti či dvaceti kusech.¹⁷³

Podle množství různých druhů dřevin a jiných rostlin je možné prohlásit, že park Shanglin byl svým způsobem obzvláště velikou botanickou zahradou, kde přirozeně rostlo mnoho druhů a mnoho dalších druhů rostlin tam bylo uměle vysazeno. Z toho mnoho druhů pocházelo z jižní Číny a jiných jižních oblastí, jako např. orobinec (podobný rákosu), horský zázvor (*Alpinia japonica*), cukrová třtina, *longyan* 龙眼 aneb longan (*Dimocarpus longan/ Euphoria longana*), litchi a další. Podle těchto teplomilných rostlin můžeme usuzovat, že tehdejší klima v oblasti Guanzhongu 关中 bylo vlhčí a teplejší než dnes. E. Schafer se však domnívá, že pro ochranu teplomilných druhů rostlin byla zavedena nějaká speciální opatření podobná skleníkům či oranžériím.¹⁷⁴

V parku byly na různých místech též chovány různé druhy zvířat; v tomto směru byla císařská lovecká obora nejen oborou, ale spíše předchůdkyní zoologické zahrady. Běžně se vyskytující divoká zvířata byla chována a lovena volně v horských lesích, ale šelmy musely být chovány ve speciálně ohrazených výběžích. Proto bylo v oboře mnoho výběhů a nejspíše i klecí s divou zvěří, např. tygří klec, lví klec, ohrada pro vlky či slony.¹⁷⁵ Některé neobvyklé, vzácné či již domestikované druhy zvířat byly také chovány v ohrazených výběžích, aby se zjednodušilo jejich krmení. Vzácná zvířata byla většinou chována v blízkosti paláců a vyhlídek, aby bylo snadné je pozorovat.

Když byla za císaře Wudiho otevřena Hedvábná cesta, poselstva ze Západních krajů Xi yu 西域 stejně jako poselstva z jihovýchodní Asie přinášela císaři kromě jiných darů též exotická zvířata, která byla následně chována v parku Shanglin. Dále byla do parku umístěna všechna vzácná zvířata, která byla zkonfiskována bohatému obchodníkovi jménem Yuan Guanghan 袁广汉, jehož proslavila a zároveň zahubila jeho soukromá

¹⁷² Wu Hung 1995, 313

¹⁷³ Zhou Weiquan 1999, 51

¹⁷⁴ Schafer 1968, 328

¹⁷⁵ Zhou Weiquan 1999, 51

zahrada, která svou monumentálností snad chtěla konkurovat císařským zahradám.¹⁷⁶ Proto se mezi ptáky a zvířaty v parku Shanglin nacházely i tak exotické druhy jako papoušek kakadu, kachnička mandarínská, sloni, jaci a také jeden nebo více druhů jednorohého nosorožce. Celkem bylo v parku Shanglin pěstováno přes tři tisíce rostlinných druhů a chovány stovky různých zvířat.¹⁷⁷

Sima Xiangru 司马相如¹⁷⁸ (179-117 př.n.l.) popisuje faunu parku v Popisné básni o parku Shanglin *Shanglin fu* 上林赋, kde jsou jako první popisovány hranice obory tvořené horskými masívy, vodní toky a v nich žijící živočichové, následovně.

Šupinatí draci a šarlatoví okřídlení draci,
zobatí jeseteři, raci,
pruhované ryby, bělice, úhoři, zlatí sumci,
liščí ryby, platýzi,

...

Ryby a želvy jsou navenek hlučné;
myriády tvorů se valí v obrovském počtu.

Svítilí měsíční lastury a perly
se lesknou a planou na březích řek.

Kameny *shu*, žluté křemeny
a vodní nefrit navršené do výše.

...

Husy, ledňáčci, labutě, dropi,
divoké husy, bílé volavky,
vlasaté volavky, „kouliví okáči“,
zoborožci, kachny na hrázích,
„jehlozobci“ a kormoráni,
plavou v hejnech na hladině,
volně se vznášejí, plují si dle libosti,
zmítané větrem a padající,

---

¹⁷⁶ viz kapitola „Soukromé zahrady za dynastie Západní Han“

¹⁷⁷ Zong-qi Cai 2004, 132

¹⁷⁸ původně nižší úředník a básník-samouk původem z Chengdu 成都, provincie Sichuan 四川, díky svému talentu se stal členem skupiny básníků na dvoře krále Liu Wua 刘武 ze státu Liang 梁 (168-144 př.n.l.); poté se stal dvorním básníkem na dvoře císaře Wudiho 武帝; autor esejů a významných popisných básní *fu*, např. *Fu* o panu Tupém *Zixu fu* 子虚赋 o královském loveckém parku Yunmeng 云梦 a *Fu* o parku Shanglin *Shanglin fu* 上林赋, které byly původně jednou popisnou básní s názvem *Tianzi youlie fu* 天子游猎赋, avšak v autor antologie *Wenxuan* 文选 Xiao Tong 萧统 (501-531) ji rozdělil na dvě části.

jsou houpány a kolébány na vlnách,
odpočívají a hřadují na říčním břehu,
oštípují vodní trávu a přesličku,
žvýkají kotvici a lotosy.

...

A dále

pozorujíc vše kolem, prohlížejíc si doširoka vše,
člověk zří tu překypující hojnost široko daleko,
až zraky přechází, je celý zmatený, hlava se točí.
Podívej se na něj, nemá žádný začátek,
zkoumej ho (park), nemá žádný konec.
Slunce vychází u východního jezírka,
a zapadá na západním valu.

Na jihu

i v nejtušší zimě vše klíčí a roste,
bublající vody, dmoucí se vlny.
Jeho zvířata jsou
zebu, srstnatý jak, tapír, jak divoký,
buvol, jelen sambar, jelen milu,
rudohlavý vlk, jednorožec,
krajně neobvyklí slon a nosorožec.

Na severu

je v plném létě zahalen třeskatým mrazem, který rozštěpuje
půdu;
člověk jen vykasá suknicí a přejde přes zamrznuté toky.
Jeho zvířata jsou:
jednorožec, *karkadan*,
tarpan, velbloud,
mongolský osel, kulan,
mezek, osel a mula.¹⁷⁹

...

---

¹⁷⁹ Wenxuan II, přel. podle Knechtges 1996, 79-89

VII

A dále

černí opičáci a bílé opice,
nosatý kahau, hulok, létající veverka,
tmaví gibboni, opice,
makaci, kuní lemuři, siamangové,
sedají v řadách a odpočívají mezi stromy.

...

Přeskakujíc nepřemostěné toky,
skákají do rozličných houštin,
přichytí se visících haluzí,
a vrhnou se vstříc otevřenému prostoru.
Bezstarostná a nespočetná, [a přec] úprkem,
se smečka rozplyne a rozptýlí, uteče do dálky.

Míst jako je toto

čítá [park] stovky a tisíce.

Císař se rozptýlí a zabaví tady i tam,
a ať už stráví noc v kterémkoliv paláci, či se uloží tam, kde odpočívá,
jeho kuchyně nemusí být stěhována,
jeho harém se nemusí přemisťovat,
a císařští hodnostáři jsou plně připraveni sloužit.¹⁸⁰

Podobně je popisována flóra parku. Sima Xiangru předkládá výčet rostlinných druhů, většinou tematicky – podobně jako u zvířat (podle stanoviště, kde žijí) – podle stanoviště, na kterém rostou. Obecně lze říci, že savci jsou v popisných básních rozlišeni i podle místa původu, zvláště podle světových stran. Zvířata pocházející ze severu či jihu byla v parku symbolicky umístěna do příslušné části parku. Např. na severu byli chováni velbloudi, osli, muly a mnoho druhů koní, divokých i domestikovaných. V jižní části parku byli jaci, vodní buvoli, sambaři, sloni a nosorožci.¹⁸¹ U rozmístění rostlin v básni nezáleží jen na jejich původu či stanovišti, ale také na typu organismu. U zvířat byly vyjmenovány

---

¹⁸⁰ Wenxuan II, přel. podle Knechtges 1996, 97

¹⁸¹ Schafer 1968, 329 – 330

různé druhy ryb, vodních ptáků, býložravců, opic apod., podobně jsou rostliny rozlišeny na byliny, dřeviny, ovocné a okrasné stromy atd.

Země je schovaná pod zelenou bazalkou,
pokrytá libečkem,
poprášená olešníkem,
posypaná pivoňkami,
rozpínavou travinou *zoysia*,
trsnatým zeleným šáchorem.

Vonný *jieju*, divoký zázvor, *Eupatorium* konopáč,
Nothosmyrniium, angínovník čínský,
nachový zázvor, zázvor myoga,
mochyně židovská, *Physalis*, polia, puškvorec obecný,
bazela červená, plamének virginský,
dračinec pruhovaný, šáchory a chrostíci
se šíří a rozlézají přes močál,
volně rostou a pnou se po velké planině,
pevně zamotané, široce rozpínavé.

...

VI

A dále

černé kumquaty zrající v létě,
žluté mandarinky, pomeranče, pomela,
japonské mišpule, divoký řešetlák, tomely,
plané hrušně, jabloně, magnólie,
yangmei, vřesna nachová,
třešně, vinná réva,
tmavé topoly, zakrslé třešně japonské,
slivoně a litchi
se šíří mezi zadními paláci,
tvoří řady v severních sadech,
táhnou se přes kopce a návrší,
sestupují na rovnou pláň.
Šelestí svými smaragdovými listy,
kývají svými purpurovými stonky,

nechávají pučet své rudé kvítky,
svěšují své rumělkové květy.
Pestré a třpytivé, velkolepé a nádherné,
zářivě se blýskají v širých polích.
Jabloně, duby,
bílé břízy, ambroně, jinany, škumpy,
granátová jablka, kokosové palmy,
areky obecné, žumary ztepilé,
santály, magnólie,
kafrovníky a škumpy jedovaté:
rostou do výše tisíce yardů,
jsou tak mohutné, že pouze spojené ruce je mohou obejmout,
jejich květy a větve rašící a rovně rostoucí,
jejich plody svěže šťavnaté a listy bujné.¹⁸²

Nemůžeme ovšem vyloučit, že tato neobvykle bohatá rozmanitost není jen „pouhým“ výplodem básnickovy fantazie. Je docela možné, jak uvádí Wu Hong, že po přečtení Sima Xiangruovy popisné básně císař Wudi pocítil, jak obyčejný a nezajímavý park Shanglin ve skutečnosti je, a chtěl přiblížit podobu parku Shanglin obrazu, který byl vytvořen básníkem. Teprve poté začal do parku získávat exotická zvířata a rostliny. Proto byli krátce po roce 138 př.n.l. císařští hodnostáři vyzváni, aby vládci přinesli dary v podobě neobvyklých rostlin, které pak byly zasazeny v parku.¹⁸³ Podobně si císař r. 121 př.n.l. přivezl tropické rostliny z tažení k potlačení nepokojů ve Vietnamu.¹⁸⁴

3.2.1.4. Jednotlivé obory a zahrady v parku Shanglin

Podle kapitoly *Guanzhong ji* 关中记 ve spise *Chang'an zhi* 长安志 měl park Shanglin dvanáct vstupních bran a uvnitř bylo třicet šest zahrad - samostatných oplocených pozemků, dvanáct palácových komplexů a dvacet pět vyhlídkových pavilonů.¹⁸⁵ Část zahrad tvořila stará obora z doby dynastie Qin 秦, ale většina zahrad / obor vznikla postupně za vlády císaře Wudiho. Taktéž Ban Gu 班固 uvádí ve své *Fu* o západním

---

¹⁸² Wenxuan II, přel. podle Knechtges 1996, 85-101

¹⁸³ Wu Hung 1995, 172

¹⁸⁴ Wu Hung 1995, 173

¹⁸⁵ Wu Hung 1995, 173

hlavním městě *Xidu fu* 西都赋 počet třiceti šesti „izolovaných paláců“ a krom toho také, že park byl plný „božských jezer a posvátných jezírek“.¹⁸⁶ Většina obor – zahrad samozřejmě vznikla na místech s obzvláště krásnou přírodou. Například v oboře Yichun xia yuan 宜春下苑 vybudované za vlády Wudiho, která navazovala na qinskou oboru Yichunyuan 宜春苑, bylo „Jezírko meandrující řeky“ Qujiangchi 曲江池.¹⁸⁷ To zde bylo i v době qinské zahrady Yichunyuan, ale tehdy se mu říkalo Gaizhou 隄洲.¹⁸⁸ Obora Yichunyuan se nacházela jihovýchodně od Chang`anu, v jižní části prefektury Du.

Lovecká obora Leyouyuan 乐游苑, vybudovaná císařem Xuandim 宣帝 (74-48 př.n.l.), se nacházela v nížině Leyou 乐游, v severozápadní části dnešního areálu císařovy hrobky Duling 杜陵. Jiné obory měly svůj speciální účel; např. obora Yusuyuan 御宿苑, doslova „Obora císařova přenocování“, vznikla kolem sídla postaveného pro císaře Wudiho, aby tam mohl přenocovat po vyjíždce a lovu v parku Shanglin. Park Yusuyuan se nacházel na jih od Chang`anu na řece Yusu (Yusuchuan 御宿川).¹⁸⁹

Podle spisu *San fu huang tu* založil císař Xiao Wen Di 孝文帝(180-157 př.n.l.) v parku Shanglin pro korunního prince oboru Sixianyuan 思贤苑, aby se tam mohli scházet jeho hosté. V ní bylo šest síní a obytných budov, všechny budovy pro hosty měly vzdušnou verandu s dobrým výhledem, spojovaly je zastřešené chodníky, uvnitř byla ozdobná zeď duchů a překrásně zdobená lůžka i závěsy u lůžek. Ve spise se také píše, že když bylo císaři Wudimu dvacet let, narodil se mu syn – následník trůnu. Když korunní princ dospěl, byla pro něj založena obora Bowangyuan 博望苑, „kde by mohl společně se svými hosty sdílet to, v čem mají všichni zálibu.“¹⁹⁰

3.2.1.5. Paláce a palácové komplexy

Podle Zápisků o Chang`anu *Chang`an zhi* 长安志 bylo v celém parku Shanglin dvanáct paláců či palácových komplexů. Zmiňovány jsou paláce Jianzhangong 建章宫, Chengguangong 承光宫, Chuyuangong 储元宫, Baoyangong 包阳宫, Shiyangong 尸阳宫, Wangyuangong 望远宫, Quantaigong 犬台宫, Xuanqugong 宣曲宫, Zhaotaigong 昭

---

¹⁸⁶ Schafer 1968, 328

¹⁸⁷ meandrující řeka Qujiang, která napájela jezero, prý připomínala řeku ve státě Guangling 广陵国 (rozkládal se v okolí dnešního Yangzhou 扬州 v provincii Jiangsu 江苏)

¹⁸⁸ Zhou Weiquan 1999, 52

¹⁸⁹ Zhou Weiquan 1999, 52

¹⁹⁰ Zhou Weiquan 1999, 52

台宫, Putaogong 蒲陶宫, Huangshangong 黄山宫 a Fuligong 扶荔宫. Ale ve skutečnosti bylo v celé oboře mnohem více paláců a letních sídel, konkrétně sedmdesát.¹⁹¹

Palác Jianzhangong 建章宫

Ze všech paláců byl největší Jianzhangong – „Palác ustavení zákonů“,¹⁹² který nejen že měl rysy císařského paláce, protože vznikl jako „náhrada“ za významnou stavbu v císařském paláci v Chang`anu, ale dokonce svou monumentalitou císařský palác lehko zastínil. Patnáctého ledna roku 104 př.n.l. totiž vypukl na Terasě cypřišových trámů Bailiangtai 柏梁台 v paláci Weiyangong 未央宫 požár. Císař Wudi v té době nebyl v hlavním městě, neboť se na pobřeží Pochajského zálivu věnoval obětování ostrovu Penglai 蓬莱, stále doufajíc, že se tak setká s nesmrtelnými.¹⁹³ Po svém návratu pak musel dočasně vyřizovat své vladařské povinnosti v Paláci Sladkých pramenů Ganquangong 甘泉宫. Tam se nakonec na radu mnoha mágů *fangshi* 方士 rozhodl, že napříště bude úřední krále a další lenní pány vždy přijímat zde, v paláci Ganquangong, a že zde budou postaveny další budovy, kde úřední králové budou moci být ubytováni. Císaři bylo též sděleno, že „podle zvyklostí státu Yue, vždy když došlo k požáru a budovy musejí být postaveny znovu, musejí být vždy větší [nebo vyšší] než předtím, aby tak byly překonány zlé síly.“¹⁹⁴ Pravděpodobně po vyslechnutí této rady nechal císař postavit palác Jianzhangong.

Palác měl mnoho síní, „tisíc dveří a deset tisíc oken“¹⁹⁵ a jeho Přední síň *qiandian* 前殿 byla větší než Přední síň paláce Weiyangong. Na východní straně byla Věž fénixů Fengque 凤阙 vysoká více než dvacet *zhang* 丈. Na západní straně byly umístěny výběhy pro divoká zvířata, kde byl i výběh pro tygry o rozloze dvacet či třicet čtverečních *li* 里. V palácovém komplexu byla vyhloubena dvě rozlehlá jezera, v nichž byly navrženy umělé hory, jako příbytek pro nadpřirozené bytosti.¹⁹⁶ Obrovské „Jezero mocné tekutiny“ Taiyechi 太液池, nad nějž se zvedala dvacet *zhang* vysoká Terasa šplouchající vody, bylo vykopáno na sever od paláce. V jezeře Taiyechi byly ostrovy symbolizující ostrovy Penglai 蓬莱, Fangzhang 方丈, Yingzhou 瀛洲 a Huliang 壶梁.¹⁹⁷ Na jezeře byly

¹⁹¹ Zong-qi Cai 2004, 132

¹⁹² Wu Hung 1995, 174

¹⁹³ Shiji, Oběti *feng* a *shan*, přel. podle Watson 1993, 48

¹⁹⁴ Shiji, Oběti *feng* a *shan*, přel. podle Watson 1993, 49

¹⁹⁵ Wu Hung 1995, 175

¹⁹⁶ Zong-qi Cai 2004, 133

¹⁹⁷ Shiji, Oběti *feng* a *shan*, přel. podle Watson 1993, 49

těž sochy ryb, želv apod., což platilo i pro jiná umělá jezera symbolizující oceán – na umělé ostrovy byly umísťovány obvykle kamenné či kovové skulptury – obří sochy ryb, draků, ptáků a různých exotických tvorů.

Na jihu areálu se nacházela hlavní síň paláce – Nefritová síň Yutang 玉堂¹⁹⁸ – a Jadeitová brána Bimen 璧门, zvaná též Changhe 阊阖 – stejně jako brána Changhe v pohoří Kunlun, která byla považována za bránu do Nebes;¹⁹⁹ obě stavby byly z jasně bílého kamene, nejspíš mramoru. Nefritová síň se tyčila vysoko nad přilehlé městské hradby i nad palác Weiyanggong a navíc byla její střecha ozdobena pozlaceným fénixem, který se točil ve větru. Tak jako byl palác Weiyang administrativním centrem Chang`anu, stal se palác Jianzhang středobodem parku Shanglin. Západně od Hlavní brány byla Terasa božských bytostí Shenmingtai 神明台 s věží vysokou padesát *zhang* a další stavby. Dále se tam tyčil bronzový sloup vysoký čtyřicet šest metrů, na jehož vrcholu stála postava nesmrtelného, který nad hlavou držel širokou nádobu na chytání „rosy“ padající z nebe. Sladká rosa padající do mísy byla mísená s rozemletým nefritem, až vznikla jakási ambrózie či elixír, božský pokrm pro nadpřirozené bytosti. Všechny stavby tohoto rozlehlého císařského sídla spojovaly chodníky, po nichž byl vládce nošen v císařském palankýnu.²⁰⁰

Ostatní paláce sloužily ke speciálním účelům nebo byly vyhrazeny pro různé výjimečné události.

Palác Yichungong 宜春宫

Původně qinský palác, který se nacházel v oboře Yichunyuan v místě zvaném Qujiang 曲江. Byl to park oblíbený jak qinskými, tak hanskými císaři, známý svými nádhernými přírodními scenériemi. V jezírku Qujiangchi 曲江池 se proháněly ryby, rostly tam lotosy, kotvice plovoucí, orobinec a divoká rýže, a především se na jeho hladině odrážela velkolepá stavba paláce Yichun.²⁰¹

Palác Dinghugong 鼎湖宫

Nazýván také Dinghu yanshou gong 鼎湖延寿宫 – Palác prodlouženého života u jezera Ding 鼎. Nacházel se u dnešního městečka Jiadaizhen 焦岱镇 v okrese Lantian 藍

---

¹⁹⁸ Wu Hung 1995, 175

¹⁹⁹ Zong-qi Cai 2004, 130

²⁰⁰ Shiji, Oběti *feng* a *shan*, přel. podle Watson 1993, 49; <http://baike.baidu.com/view/266886.htm>

²⁰¹ Zhou Weiquan, 52

田. V jeho areálu byl známý pavilon Kunwuting 昆吾亭, postavený na jihovýchodní hranici parku Shanglin v oblasti Lantian 藍田, který je zmiňovaný (podobně jako jiné stavby, např. Palác Vysokých topolů či Palác pěti dubů) hned na začátku Yang Xiongovi 杨雄 Popisné básně o „opeřeném lovu“ *Yulie fu* 羽猎赋.²⁰² Spis *San fu huang tu* uvádí, že „Obora Shanglin dosahovala na jihovýchodě k [místům] Lantian 藍田, Yichun 宜春, Dinghu 鼎湖, Yusu 御宿 a Kunwu 昆吾.“²⁰³

Palác pěstování stromů litchi Fuligong 扶荔宫

Palác Fuli 扶荔 se nacházel východně od Chang`anu a severně od dnešního Xi`anu; podle spisu *Chang`an zhi* 长安志 v místě zvaném Pingyi 冯翊.²⁰⁴ Když císař Wudi v šestém roce éry Yuanding 元鼎 (r. 111 př.n.l.) dobyl jihočínský stát Nanyue 南越, „nechal postavit palác Fuli, aby tam zasadil získané roztodivné byliny a podivuhodné dřeviny: puškvorce sto kusů, zázvoru *shanjiang* 山姜 (*Alpinia japonica*) deset kusů, cukrové třtiny dvanáct kusů, vavřínu sto kusů, přes sto kusů longanu, litchi, akvilarie čínské (*Aquilaria sinensis*), podzemnice olejné,²⁰⁵ ...“²⁰⁶ Palác pěstování stromů litchi byl tedy už od svého vzniku víceméně tropickou zahradou založenou za účelem pěstování dovezených rostlin.²⁰⁷

Palác Xuanqugong 宣曲宫

Podle spisu *San fu huang tu* se palác nacházel na západ od jezera Kunming. Zde se též píše, že název vznikl z toho, že v paláci Xuanqu často pobýval desátý hanský císař Xuandi 宣帝 a rád zde skládal melodie (*qu* 曲). Ale to je pravděpodobně jen smyšlenka z pozdější doby, protože palác již měl své jméno dávno před dobou vlády císaře Xuandiho.²⁰⁸ Xuandi byl pravnukem císaře Wudiho, za jehož vlády byl palác postaven. V době Wudiho to byla ještě oblast, kde tábořily vojenské jednotky severních nomádkých kmenů. Mezi západním břehem jezera Kunming a řekou Feng (Feng shui 丰/泮水) byly

²⁰² Wenxuan II, přel. podle Knechtges 1996, 114 -117

²⁰³ Zhou Weiquan 1999, 53

²⁰⁴ Znak 冯 se zde vyslovuje jako ping: *Gu hanyu chang yong zi zidian* 2005, 107; dále <http://baike.baidu.com/view/57841.htm>

²⁰⁵ podzemnice olejná má v čínštině mnoho různých názvů, např. *qian sui zi* 千岁子

²⁰⁶ Zhou Weiquan 1999, 53

²⁰⁷ Wu Hung 1995, 172

²⁰⁸ Wenxuan II, přel. podle Knechtges 1996, 102

při archeologických pracích nalezeny základy veliké stavby z doby dynastie Západní Han, které pravděpodobně patří paláci Xuanqu.

Palác Quantaigong 犬台宫

Nacházel se dvacet osm *li* západně od Chang`anu. Quantaigong – palác Psí terasy – měl specifickou funkci, protože se v jeho blízkosti nacházel vyhlídkový pavilon k pozorování závodů loveckých psů. Lovečtí psi byli chováni přímo v okolí paláce, kde se konaly psí závody.

Palác Changmengong 长门宫

Původně to byla soukromá zahrada císařské princezny, která byla později darována císaři Wudimu. Císař ji rozšířil a přejmenoval na Changmengong. Park se nacházel východně od hlavního města u soutoku řek Chan 沚 a Ba 灞, na západním břehu řeky Chan. Palác byl místem, kde císař často dělal přestávku na své cestě po jihovýchodním předměstí Chang`anu a širším okolí. V parku se nacházela slavná Orchidejová terasa Lantai 兰台, ze které byl krásný výhled do širokého okolí. Píše o ní i Sima Xiangru v Popisné básni o paláci Changmen *Changmen fu* 长门赋 (autorství není úplně jisté, ale je připisována Sima Xiangruovi).²⁰⁹

Palác Putaogong 葡萄宫

Palác Putao, aneb Palác vinné révy, byl opět postaven za vlády císaře Wudiho, tentokrát však v okrese Zhouzhi 周至县. V *Shiji* 史记 v části Pojednání o Ferghaně *Dayuan liezhuan* 大宛列传 se praví, že „kdysi, když císař Xiao Wudi 孝武帝 napadl Ferghanu, natrhal tam vinnou révu a zasadil ji na svém letním sídle.“²¹⁰ Zdá se, že palác Putao vznikl za účelem pěstování a reprodukce vinné révy, která se v této době dostala poprvé na území Číny. Někdy sloužil též jako místo přijetí a ubytování posílů a jiných hostů z ciziny.

---

²⁰⁹ Knechtges 1996, 361

²¹⁰ Zhou Weiquan 1999, 53

Palác Changyanggong 长杨宫

Palác Vysokých topolů, známý mj. díky skladbě *Fu* o paláci Vysokých topolů *Changyang fu* 长杨赋 od básníka Yang Xionga 杨雄 (53 př.n.l.-18 n.l.),²¹¹ byl starým palácem postaveným již za dynastie Qin. Císař rád jezdil na lov do západní části parku Shanglin, a proto většina paláců a sídel v této lokalitě, např. palác Žluté hory Huangshangong 黄山宫²¹², palác Vysokých topolů 长杨宫 či palác pěti dubů Wuzuogong 五柞宫, byla postavena právě k účelu zastávky při lovu, lovu samotnému či k předvádění bojových umění. Před branou paláce se tyčily dvě vysoké věže, ze kterých hanští císaři stříleli medvědy, a proto získaly jméno Shexiongguan 射熊观 „Vyhlídka střelby na medvědy“. Například císař Han Cheng Di 汉成帝 (33-7 př.n.l.) ve třetím roce éry Yuanyan 元延 (r. 10 př.n.l.) nařídil, aby byli do blízkosti Vyhlídky lovu medvědů přivezeni hnědí medvědi, dikobrazi, tygři, levharti a další zvířata. V komplexu paláce se nacházel též Pavilon Vysokých topolů Changyang xie 长杨榭, což byla stavba na vysoké terase, otevřená ze všech čtyř stran, kterou zmiňuje i Ban Gu ve své *Fu* o Západním hlavním městě *Xi du fu* 西都赋. Pavilon sloužil mimo jiné ke sledování soutěží armádních jednotek v lovu.

Palác Changyang se nacházel jihovýchodně od dnešního města Zhongnanzhen 终南镇 v okrese Zhouzhi 周至, v místech, kde je nyní obec Zhuyuantoucun 竹园头村. Zde se ještě částečně zachovala více než tři metry vysoká terasa z dusané hlíny.²¹³

Palác Wuzuogong 五柞宫

Palác pěti dubů se nacházel nedaleko paláce Changyang. Když se císař Wudi projížděl a lovil v parku Shanglin, často navštěvoval palác Wuzuogong, ve kterém také nakonec 29. března r. 87 př.n.l. neočekávaně zemřel.

V Popisné básni o parku Shanglin jsou samozřejmě zmíněny i jednotlivé paláce, byť ne všechny, a popsána nádhera císařského lovu.

Ozdobeni čapkami s bažantím pérem,

---

²¹¹ významný učenec, básník a filosof dynastie Han; kolem roku 20 př.n.l. se vydal do Chang`anu, kde se brzy stal dvorním básníkem na císařském dvoře; autor popisných básní *fu* ve stylu Sima Xiangrua, např. *Fu* o paláci Sladkých pramenů *Ganquan fu* 甘泉赋, *Fu* o „opeřeném lovu“ *Yu lie fu* 羽猎赋, *Fu* o paláci Vysokých topolů *Changyang fu* 长杨赋

²¹² Huangshangong se jako jediný z paláců v západní části parku Shanglin nacházel severně od řeky Wei 渭.

²¹³ Zhou Weiquan 1999, 53

oblečení v kalhoty z kožešiny bílého tygra,
oděni v pruhované kožešiny,
obkročmo ženou divoké koně:
Šplhají po svazích hory Sanzong,²¹⁴
zlézají srázy skalnatých vrcholů,
cestu si zkracují přes soutěsky, řítí se do strmých svahů,
překračují rokle, přebrodí řeky.

Ubijí létajícího „drakoptáka“,
rozdrtí bystrého jelena,
utkají se se sněžným mužem,
kopím probodnou hrozného tapíra,
provazy sváží Nádherného hřebce,
a zastřelí Obřího kance.

Šípy nezraňují svévolně, [leč]
odervou krk, rozstřelí mozek.
Luky nejsou napínány zbytečně,
v záchvěvu tětivy zvíře již padá k zemi.

...

Ohýbajíc slavný luk *fanruo*,
natažený až k hrotu šípu s bílým peřím,
zastřelí toulavou opici,
sestřelí letící chiméru.

Pečlivě si vybírá svou zvěř a pak vystřelí,
první výstřel zasáhne místo, které On určil.
Jakmile šíp jen opustil tětivu,
zvěř je zabita a padá k zemi.

Pak pozvedajíc signální praporec, On vznese se do výše,
a předběhne i ohromný vítr,

---

²¹⁴ hora Sanzong 三峻 se nachází v okrese Tunliuxian 屯留县, na jihovýchodě provincie Shanxi 山西, severovýchodně od Xi'anu

prudce rozráží strašlivý vánek,
ženouc se prázdnou nicotou
je společníkem bohů.

...

Toulá se, těká sem a tam, putuje a bloudí,
pak přistane u severních hranic.
Přímo pak On postupuje vpřed,
a náhle zase obrátí směr.

Vystoupí na Kamennou strážní věž,
prožene se kolem Věže Velkého štítu,
mine Sojčí věž,
upřeně pohlédne na Rosou ochlazené sídlo,
pak sestoupí k Hrušňovému paláci,
a v paláci Yichun se uchýlí k odpočinku.

Tryskem se žene na západ k paláci Xuanqu,
na jezeře Buvolí hlavy se chopí vesel volavčí lodě,
vyšplhá na Dračí terasu
a u Štíhlých jív si odpočine.²¹⁵

Terasy a vyhlídkové pavilony

Dynastie Han zdělila tradici budování teras v císařských parcích po předchozí dynastii Qin. Proto i v parku Shanglin, který byl též qinským dědictvím, bylo mnoho teras, různě vysokých, a na nich stály pavilony či vyhlídky. Některé z teras byly z dusané hlíny – ze zeminy, která byla vykopána při hloubení jezer – např. Terasa pozorování labutí Wanghutai 望鹄台, terasy Tiaozhantai 眺瞻台, Shangtai 商台, Kasiová terasa Guitai 桂台, Terasa útočiště před větrem Bifengtai 避风台 a další. Jiné byly postaveny z kombinace dřeva a zeminy jako např. Terasa chladivého vánku Liangfengtai 凉风台 v severní části paláce Jianzhangong 建章宫, na níž byla vyhlídková věž měřící více než padesát *zhang* 丈.²¹⁶ Většina z těchto návrší byla postavena za účelem vyhlídky do krajiny, obdivování krásné přírodní scenérie s velkými jezery, jezírky, potoky, pavilony apod. Ale některé

²¹⁵ Wenxuan II, přel. podle Knechtges 1996, 101-105

²¹⁶ Zhou Weiquan 1999, 54

terasy měly svůj speciální účel – byly postaveny pro komunikaci s nadpřirozenými bytostmi, vyhledávání příznivých znamení, astronomická pozorování a tázání se na možná neštěstí, kalamity, přírodní katastrofy a jiné nešťastné události. Taková byla např. Jasná terasa nadpřirozených bytostí Shenmingtai 神明台, která se též nacházela v komplexu paláce Jianzhangong. Shenmingtai byla nejspíše postavena k čistě náboženským a rituálním účelům. Na ní byla věž nazvaná „Věž studniční skruže“, která byla postavena tak, že „byla navržena hromada dřeva [a byla] vysoká, a z ní postavena věž tvarem připomínající studniční skruž.“²¹⁷ Také již zmiňovaná Přední síň paláce Jianzhangong zvaná Jianzhang qiandian 建章前殿 a Nefritová síň Yutang 玉堂 byly postaveny na vyvýšené terase.

Za účelem pozorování neobvyklé, téměř nadpozemské krajiny, v níž se mezi vzácnými a exotickými stromy prohánějí podivuhodná zvířata, vznikly též vyhlídky Pavilon pro pozorování slonů Guanxianguan 观象观, Pavilon bílého jelena Bailuguan 白鹿观, Pavilon třínohé vrány Sanqueguan 三鹊观 a Pavilon božské nádoby *ding* Dingjiaoguan 鼎交观. Díky tomu, že příroda parku Shanglin již nebyla obyčejnou krajinou, ale byla plná prapodivných scénérií, mohl si i její pozorovatel připadat jako v jiném světě. Především císař Wudi se snažil zapomenout na svou lidskou, smrtelnou existenci, a při pohledu na magickou krajinu parku Shanglin si mohl sám sebe představit jako součást říše nesmrtelných. O tom svědčí i níže citovaná báseň, kterou císař napsal v roce 94 př.n.l.²¹⁸ Báseň se vztahuje k události roku 121 př.n.l., kdy Wudi dostal jako výraz úcty bílého slona a „mluvící ptáky“, kteří byly považováni za příznivá znamení seslaná Nebesy.²¹⁹

Slon bílý jako nefrit,
ze západu sem přichází.
Živí se sladkou rosou Nebes,
pije průzračnou vodu z pramene.
Červené husy se seskupují
v nezměřitelném počtu.
Každá má jinou kresbu na krku
a pětibarevné obrazce na těle.
Byly seslány Pánem na Nebesích,
přinášejíc štěstí lidskému druhu.

---

²¹⁷ Zhou Weiquan 1999, 54

²¹⁸ Wu Hung 1995, 313

²¹⁹ Wu Hung 1995, 173

Ach, to na ostrově nesmrtelných Penglai
dosáhneme nekonečna nesmrtelnosti!²²⁰

Palác Sladkých pramenů Ganquangong 甘泉宮

Palác Ganquangong se nacházel přibližně tři sta *li* severozápadně od Chang`anu. Byl postaven na úpatí hory Ganquan 甘泉 jako letní sídlo pro Prvního císaře dynastie Qin, tehdy se však palác jmenoval Linguangong 林光宮. Císař Wudi přeměnil palác v hlavní rituální centrum říše a v roce 113 př.n.l. tam přesunul nejvyšší oltář Velké Jednoty *Taiyi* 太一.²²¹ Palác Sladkých pramenů a mnoho dalších chrámů a paláců parku Shanglin se tak stalo hlavními místy významných obřadů, čímž byl oslaben status a rituální význam hlavního města.²²² Palác je dopodrobna popsán v Popisné básni o paláci Sladkých pramenů *Ganquan fu* od Yang Xionga, která byla napsána roku 16 př.n.l. poté, co Yang Xiong doprovázel císaře Chengdiho 成帝 (32-7 př.n.l.) na jeho cestě do paláce Ganquan a byl též přítomen obřadu obětování nejvyššímu božstvu Velké Jednotě.

Významnými stavbami v paláci byla terasa Tongtiantai 通天台, která je zmiňována na začátku popisné básně jako „Věž bodající do nebe“, a oltář Taizhitan 泰畤坛. Obě sloužily k náboženským účelům. Spis *San fu huang tu* uvádí, že „v parku postavených paláců, síní, teras a pavilonů bylo více než sto, [mezi nimi] byl Pavilon nesmrtelných *xianren* 仙人观, Pavilon kamenné věže 石阙观, pavilon Fengluan 封峦 a Sojčí pavilon 鵝鵲观.“ (苑中起宫殿台阁百余所, 有仙人观、石阙观、封峦观、鵝鵲观.)²²³

3.3. Soukromé zahrady za dynastie Západní Han

První soukromé zahrady v Číně se objevují ze dynastie Západní Han. V prvních přibližně šedesáti letech této dynastie bylo málo soukromých zahrad, a o těch, které existovaly, se zachovalo velice málo informací. Teprve za vlády císaře Wudiho 武帝 a po něm se ve větší míře objevují zahrady patřící šlechtě, vysokým úředníkům a bohatým obchodníkům a statkářům. Z historických dokumentů víme, že tyto soukromé zahrady se nacházely uvnitř rezidencí a sídel zvaných *zhai* 宅 či *di* 第. Některé zahrady jsou naopak

---

²²⁰ přeloženo podle Wu Hung 1995, 173

²²¹ Lau, Minford 2000, 298

²²² Lewis 2006, 180

²²³ Zhang Jiaji 1997, 105

přímo označovány jako *yuan* 园 či *yuan-chi* 园池 „zahrada a jezero“.²²⁴ Na rozdíl od císařských parků, které sloužily k lovu, náboženským a rituálním účelům, hledání či vábení nesmrtelných, vojenským cvičením, vyjádření svrchované moci nad celou říší včetně živé i neživé přírody atd., je však u soukromých zahrad patrnější funkce zahrady tak, jak ji chápeme dnes, čili pro potěšení.²²⁵

První soukromé zahrady, alespoň ty významné, o kterých se dochovaly nějaké zprávy v historických pramenech, sice vznikaly napodobením císařských palácových parků, ale v době dynastie Západní Han vznikaly i jednoduché, téměř „užitkové“ soukromé zahrady s užitkovou částí – např. ovocným sadem. Maggie Keswick²²⁶ rozlišuje první soukromé zahrady na „jednoduché“ a „propracované“ a dále rozvíjí myšlenku, že tyto dva typy zahrad jsou dány společenským statutem jejich vlastníků. Zatímco *propracované* zahrady napodobující styl císařských zahrad si budovali spíše úřední králové, šlechta a bohatí obchodníci, druhý typ zahrad byl vlastní nové společenské vrstvě císařských úředníků. Bohužel o těchto *jednoduchých* zahradách se nezachovalo mnoho informací, tudíž se ani neví, jak přesně zahrady vrstvy konfuciánských státních úředníků vypadaly. Ovšem zahrady vysokých státních úředníků jako byli generál Guanfu 灌夫 (? – 131),²²⁷ Huo Guang 霍光²²⁸ či Dong Xian 董贤²²⁹, stejně jako zahrady příbuzných císařského rodu nebyly prosté ani jednoduché, ale obrovské až monumentální, krásné a přepychové. Také Dong Zhongshu 董仲舒(179-104 př.n.l.), významný konfuciánský učenec, filosof a politik, měl svoji zahradu. Je též známo, že Dong Zhongshu byl prý natolik zaneprázdněn prací na konfuciánském kánonu, že svoji zahradu nenavštívil po tři roky. Je pravděpodobné, že nebyla přímo u jeho rezidence; možná byla dokonce na okraji či za hradbami hlavního města Chang`anu.

3.3.1. Zahrada obchodníka Yuan Guanghana 袁广汉

Nedaleko Chang`anu, v severozápadní části okresu Maolingxian 茂陵县 se nacházela snad nejznámější soukromá zahrada doby Západní Han – zahrada boháče Yuan Guanghana, který žil v době vlády císaře Wudiho. Yuan Guanghan 袁广汉 žil ve městě

---

²²⁴ Zhou Weiquan 1999, 68

²²⁵ Keswick 2003, 51

²²⁶ Keswick 2003, 51

²²⁷ Loewe 2000, 134

²²⁸ významný politik a úředník, žil v letech 117 – 68 př.n.l.

²²⁹ žil v letech 22-1 př.n.l., byl velitelem ozbrojených sil a blízkým přítelem a milencem císaře Aidiho (Han Ai Di 汉哀帝, 7-1 př.n.l.), po císařově smrti v roce 1 př.n.l. ztratil veškerou moc a spáchal sebevraždu

vybudovaném u budoucí císařovy hrobky, v Maolingu 茂陵.²³⁰ Byl to zámožný obchodník a majitel krásně situovaného pozemku na úpatí hory Beimang 北邙山 (nejedná se však o horu Beimang 北邙山 severně od Luoyangu 洛阳 v provincii Henan 河南省, ale o dnešní horu Huangshan 黄山 v okrese Maolingxian),²³¹ která byla vyhlášená pro kameny, které se tam těžily. Podle spisu Zápisky o Západním hlavním městě *Xi jing za ji* 西京杂记 jeho zahrada, resp. spíše park, měřila čtyři *li* od východu k západu a pět *li* od severu k jihu. Ze zmíněné hory do parku stékaly potoky, tok některých potoků byl na jeho pozemek záměrně odkloněn a dále tekly umělým korytem. V parku též bylo veliké umělé jezero, čtyřicet tři pavilónů, besídek a teras s vyhlídkou, které byly navzájem propojeny, jak už bylo v době dynastie Han zvykem, zastřešenými, ze stran otevřenými chodníky.²³² Tyto kolonády však byly také dědictvím po Prvním císaři dynastie Qin, resp. pravděpodobně existovaly už v době Válčících států Zhanguo 战国 ve státě Chu 楚.²³³

Park byl podobně jako park Shanglin plný vzácných cizokrajných dřevin i bylin a exotických zvířat, byli tam chováni např. bílí papoušci, tibetští jaci, rudé mandarínské kachničky, černý nosorožec a jiná zvířata.²³⁴ Ovšem zdaleka nejvýznamnější v jeho zahradě byla umělá hora, která se prý tyčila do výše více než deseti *zhang* 丈. Yuan Guanghanův park se v mnoha ohledech až příliš podobal císařským parkům, proto není divu, že se císař o jeho zahradu začal zajímat. Jeho zahrada byla na tehdejší poměry až příliš extravagantní, a je dokonce možné, že císař Wudi měl obavu, že místo aby nesmrtelní sestoupili na hory v jezeře Taiyechi 太液池 v parku Shanglinyuan, mohli by se usadit na umělé hoře v této soukromé zahradě.²³⁵ Yuan Guanghan začal být sledován a nakonec byl obviněn ze spáchání několika zločinů a popraven. Jak se píše ve spise *Xi jing za ji*, všechna vzácná zvířata, ptactvo a rostliny byly poté přemístěny do parku Shanglin; a zahrada se stala součástí císařských parků.²³⁶

---

²³⁰ Zhou Weiquan 1999, 69

²³¹ Zhou Weiquan 1999, 80

²³² Keswick 2003, 54

²³³ Keswick 2003, 42

²³⁴ Wu Hung 1995, 172

²³⁵ Keswick 2003, 54

²³⁶ Zhou Weiquan 1999, 69

4. Dynastie Východní Han 东汉 (25-220 n.l.)

4.1. Historický úvod a vznik hlavního města

Po relativně krátké, avšak úplné ztrátě moci nad čínským územím, kdy veškerou moc v zemi usurpoval původně regent vládnoucí za nezletilého císaře, Wang Mang 王莽 (8 př.n.l.-23 n.l.), byla dynastie Han znovu obnovena v roce 25 n.l. Nový hanský panovník, vlastním jménem Liu Xiu 刘秀, císař Han Guang Wu Di 汉光武帝(25-57 n.l.), tehdy vstoupil se svými vojsky do Luoyangu 洛阳 a prohlásil jej hlavním městem staronové dynastie Han 汉. Celá hanská říše však byla sjednocena až po dobytí Chengdu 成都, hlavního města povstaleckého území, v r. 36.²³⁷ V novém hlavním městě si císař Guang Wu 光武 za své sídlo vybral Jižní palác Nangong 南宫, konkrétně síň Quefei 却非,²³⁸ jejíž jméno odkazuje k původnímu názvu Jižního paláce.

Město Luoyang se nachází v provincii Henan (Henansheng 河南省), základy Luoyangu doby Východní Han leží přibližně 15 km na východ od dnešního Luoyangu. Město vzniklo už za dynastie Západní Zhou 西周, tehdy se však jmenovalo Chengzhou 成周. Bylo hlavním městem dynastie Východní Zhou 东周. Později za Válčících států Zhanguo 战国, v době, kdy stát Qin 秦 již porazil většinu nepřátelských států, byl Luoyang městem, které bylo jako léno dáno obchodníkovi a politikovi jménem Lü Buwei 吕不韦 (? – 235 př.n.l.).²³⁹ Lü Buwei rozšířil městské hradby a vodní příkop, nechal vykopat vodní kanály, a na základech bývalého královského města postavil Jižní palác Nangong 南宫, který se však původně nazýval Feidian 非殿.²⁴⁰ Za dynastie Qin 秦 či na začátku dynastie Západní Han byl postaven Severní palác Beigong 北宫. I když se Luoyang stal hlavním městem říše, byl ve srovnání se západohanským hlavním městem Chang`anem 长安 mnohem menší<sup>241</sup> a prostší, dokonce téměř *strohý*.<sup>242</sup> Avšak stejně jako Chang`an měl

---

²³⁷ Liščák 2008, 91

²³⁸ Wang Zhongshu 1982, 33

²³⁹ Lü Buwei 吕不韦 byl významný obchodník, myslitel a politik žijící na konci Válčících států Zhanguo 战国. Byl Prvním ministrem státu Qin za vlády krále Zhuang Xiang (Qin Zhuang Xiang Wang 秦庄襄王, 250-247 př.n.l.) a regentem vládnoucím za jeho nezletilého syna, krále Ying Zhenga 嬴政.

²⁴⁰ Zhou Weiqian 1999, 65

²⁴¹ jeho rozloha byla pouze jedna třetina rozlohy Chang`anu

²⁴² Steinhardt 1999, 68

dvanáct bran, jejichž počet byl předem určen podle spisu *Kaogong ji* 考工记,²⁴³ ve kterém se popisuje, jak by mělo vypadat ideální hlavní město. Za dynastie Východní Han byly oba paláce, Beigong a Nangong, rozšířeny, ale žádný nový palácový komplex postaven nebyl. Po přestavbě zabíraly oba paláce přibližně třetinu až polovinu rozlohy města uvnitř městských hradeb.²⁴⁴ Kromě zmíněných paláců byl však v hlavním městě ještě menší Palác věčného míru Yong`angong 永安宫, který se nacházel severovýchodně od Severního paláce. Z hlediska zahradní a krajinářské tvorby je zajímavé, že když první císař Guang Wu 光武 rozšiřoval městské hradby, rozhodl se, že do severní části města zahrne i hrobový areál z doby dynastie Zhou.²⁴⁵

Jižní palác byl rozšířen již za vlády císaře Guang Wudiho, Severní palác pak v letech 60 až 65 za vlády císaře Mingdiho 明帝 (58-76). Mezi oběma paláci byl postaven vyvýšený krytý chodník, aby se císař mohl podle potřeby mezi oběma paláci pohybovat skrytě. Celkově oblíbenější byl pravděpodobně Severní palác, snad protože v paláci a jeho bezprostředním okolí byly významné zahrady a jezera.²⁴⁶ Jedno umělé jezero se podle spisu Zápisky o provincii Henan *Henan zhi* 河南志, sestaveného v roce 1075, nacházelo též na východ od Severního paláce, mezi jeho vnější zdí a městskými hradbami.²⁴⁷

Na severu sahal Luoyang až k pohoří Mangshan 邙山, které tvoří významný prvek, možná i dominantu okolní krajiny. Městem protékala řeka Gu (Gushui 穀水), jejíž tok byl rozdělen, aby voda mohla zásobovat vodní příkop a umělá jezera, a na jih od města tekla řeka Luo (Luoshui 洛水). Za Východních Hanů bylo v Luoyangu a jeho okolí, díky příznivým přírodním podmínkám, které tato oblast poskytovala, vybudováno mnoho zahrad, obor, teras i parků. Císařské zahrady dynastie Východní Han se nazývaly *gongyuan* 宫苑 (doslova palác a park) a stejně jako za Západních Hanů se dělily na palácové zahrady a obory. Některé zahrady se též nazývaly *yuan* 园. V severní části města vznikl císařský park Zhuolongyuan 濯龙园. Na sever od městských hradeb, až na úpatí hory Mangshan, se nacházela zahrada Guang-fengyuan 光风园, severozápadně pak byla velká obora Shanglinyuan 上林苑, kterou protékala řeka Gu. Na západ od Luoyangu vznikly zahrady Guangchengyuan 广成苑, Pingleyuan 平乐苑, Xianyangyuan 显阳苑, Západní zahrada

---

²⁴³ původně samostatný text, který se stal jednou ze šesti částí spisu Zhouli 周礼, ten vznikl pravděpodobně (podle většiny názorů) na konci Válčících států

²⁴⁴ Steinhardt 1999, 70

²⁴⁵ Wang Zhongshu 1982, 29

²⁴⁶ Steinhardt 1999, 70

²⁴⁷ Steinhardt 1999, 71

Xiyuan 西苑 a Hongdeyuan 鸿德苑. Na jih od městských hradeb byly terasa Lingtai 灵台, napodobující slavnou terasu Lingtai 灵台 zhoušského krále Wena, Zhou Wen Wanga 周文王, a dále Mingtang 明堂, na druhém břehu řeky Luo pak parky Xi bi gui ling kun yuan 西畢圭灵昆苑 a Dong bi gui ling kun yuan 东畢圭灵昆苑. Terasa Lingtai a Mingtang byly od jižní zdi hradeb vzdáleny asi dvě až tři *li*. Východním směrem od města bylo na řece Gu velké Husí jezero Hongchi 鸿池.²⁴⁸

Vzhledem k tomu, že jednou z priorit císařského dvora byla zprvu snaha vládnout hospodárně a vyhýbal se extravagantním či megalomanským projektům a příliš luxusním stavbám, vzniklo v prvních desetiletích dynastie Východní Han celkem málo zahrad. Teprve za vlády císařů Huandiho 桓帝(147-167) a Lingdiho 灵帝(168-189)²⁴⁹ začaly být rozšiřovány staré palácové zahrady a též vznikaly nové zahrady. V této době dosáhl rozvoj císařských zahrad a parků dynastie Východní Han svého vrcholu.

4.2. Císařské parky a zahrady Východních Hanů

Uvnitř městských hradeb Luoyangu byly palácové zahrady a zahrady Zhuolongyuan 濯龙园, Západní zahrada Xiyuan 西园 a Zhiliyuan 直里园, jinak též zvaná Jižní zahrada Nanyuan 南园. Největší byly zahrada Zhuolongyuan a zahrada paláce Yong`angong, o kterých ve své Popisné básni o Východním hlavním městě *Dongjing fu* 东京赋 píše Zhang Heng 张衡. Park Zhuolongyuan byl původně místem, kde se císařovna ve volném čase bavila, odpočívala a krmila larvy bource morušového; mezi zahradními stavbami byla i místnost určená k předení hedvábí. Park byl rozšířen a zrenovován za vlády císaře Huandiho. Císař Huandi měl zálibu v hudbě, často v parku pořádal hudební vystoupení a také tam nechal postavit Chrám Starého Mistra Laozi ci 老子祠, kam též přinášel obětiny.

Zahrada Xiyuan 西园 byla severozápadně od paláce Beigong. Zahradou vedl kanál, do něž byla odkloněna voda z řeky Gu, též tam byla vybudována umělá hora; voda v kanále prý byla průzračně čistá a bylo možné nasednout na člun a po zahradě se plavit. Na kanále rostly jihočínské lotosy, které přes den nekvetly a své květy otevíraly teprve v noci, proto se jim říkalo „v noci kvetoucí lotosy“ *yeshulian* 夜舒莲.²⁵⁰

Parky Shanglinyuan 上林苑 a Guangchengyuan 广成苑 byly lovecké obory. Obora Shanglinyuan, navazující na tradici stejnojmenného císařského parku dynastie Západní Han,

---

²⁴⁸ Zhou Weiquan 1999, 66

²⁴⁹ Zhou Weiquan 1999, 66

²⁵⁰ Zhou Weiquan 1999, 66

byla mnohem menší než její slavný předchůdce, protože císaři dynastie Východní Han jezdili na lovy méně než císaři Západních Hanů, a snad i proto, že císařský dvůr nebylo třeba zásobovat zvěří ulovenou v oborách. Přesto se však i loveckému parku Východních Hanů a jeho vzniku věnuje úsek dobové popisné básně od Ban Gua 班固 – *Fu o Východním hlavním městě Dongdu fu 东都赋*.

Využili nížinnou zemi a založili park;

sledovali proud potoků a vytvořili jezírka.

V nich pěstovali okřehek a rdest pro ponořené ryby;²⁵¹

[Rostliny] bujely spolu se sady a bylinami, aby živily zvěř.

Jejich pěstování byly stejné jako v Liang Zou;²⁵²

Jejich ryzost byla vhodná i pro Posvátný park.^{(253) 254}

Obory však byly hanskými císaři využívány tak málo, že dokonce padl návrh, že by pozemek obory Guangcheng 广成 měl být rozdělen mezi chudý lid, který je zaznamenán v Klasické knize vod s komentáři *Shuijingzhu 水经注*, v kapitole *Rushui 汝水*.²⁵⁵ Díky Kronice Pozdních Chanů *Hou Han shu 后汉书* však víme, že v parku Guangchengyuan rád lovil např. císař Lingdi 灵帝 (Dong Han Ling Di 东汉灵帝, 168-189).²⁵⁶ Tato obora byla navíc kromě lovu, jak uvádí komentátor klasických spisů Ma Rong 马融 (79-166), využívána k mnohým jiným aktivitám pro zábavu císaře, jako byl např. poslech hry na zvony a bubny „*wen zhong gu zhi yue 闻钟鼓之乐*“.²⁵⁷

Park Guangfengyuan 光风园, který se nacházel na úpatí hory Mangshan, sloužil jako cvičiště pro jízdu na koni, střelbu z luku a trénink bojového umění. Také se tam pěstovala ze Západních krajů dovezená vojtěška. U jezera Hongchi 鸿池 vytvořeného na řece Gu, které sloužilo mj. jako velkokapacitní zásobárna vody pro hlavní město, byla terasa z dusané hlíny zvaná Ponořená terasa Jiantai 渐台. Parky Východní a Západní Bi gui ling kun yuan 畢圭灵昆苑 byly založeny císařem Lingdim. V Západním parku Bi gui ling kun bylo jezero vytvořené jako „slepé rameno“ řeky Luo, ve Východním parku Bi gui ling kun pak bylo jezero na přítoku řeky Luo. Síť přírodních i umělých vodních toků a jezer

²⁵¹ Vodní rostlina rdest vzplývavý (*Potamogeton natans* L.)

²⁵² Liangzou bylo podle tradice „pole Syna Nebes“

²⁵³ Posvátný park byl park Lingyou 灵囿 zhouského krále Wena 周文王

²⁵⁴ *Dongdu fu*, přel. podle Schafer 1968, 331

²⁵⁵ Zhou Weiquan 1999, 67

²⁵⁶ Schafer 1968, 331

²⁵⁷ Zhou Weiquan 1999, 67

v okolí Luoyangu i v městě samém umožnila nový rozvoj zahrad a těmto zahradám a parkům poskytla mimořádně vhodné podmínky zavlažování. Díky dostatku vody mohla též být v jednotlivých parcích vytvořena jezera a jezírka, která nejenže celkově zkrášlila přírodní scenerie parku, ale též přispěla k rozvoji umění *navrhování vodních prvků v zahradách* – čínsky *li shui* 理水.²⁵⁸ Toto navrhování vodních ploch v zahradě se stalo tradičním uměním čínské zahradní architektury. Vodní prvky jsou navrženy tak, aby obraz krajiny – hor a vody *shanshui* 山水 – byl stěžejním prvkem v zahradě a celá scenerie zahrady je teprve díky vodním plochám a *shanshui* dotažena k dokonalosti.²⁵⁹

Ačkoliv císařských zahrad a parků dynastie Východní Han nebylo zdaleka tolik jako za Západních Hanů, a také nebyly tak velké, nejsou o nic méně významné. Za Východních Hanů začaly zahrady kromě jiných funkcí (byly místem trávení volného času spojené s různou zábavou, lovem, místem náboženských obřadů atd.) plnit konečně i funkci estetickou – začaly být navrhovány pro potěchu oka a tento účel se postupem času stal nejdůležitějším.²⁶⁰

4.3. Soukromé zahrady za Východních Hanů

V době Východní Han již existovalo mnohem více soukromých zahrad než za Západních Hanů, což dokládají i zápisy v dobových dokumentech. Kromě rezidencí ve městech²⁶¹, jejichž součástí byly i zahrady, začaly též vznikat zahrady při šlechtických usedlostech na venkově. O tom, jak asi vypadaly východohanské zahrady si můžeme udělat představu díky dochovaným dobovým uměleckým předmětům a řemeslným výrobkům. Palácové zahrady jsou znázorněny např. na hanských kamenných reliéfech, ozdobných cihlách a dlaždicích či na hrobových předmětech.

Na začátku dynastie Východní Han se ekonomika země musela vzpamatovat z doby Wang Mangovy vlády, tudíž o rozvoji soukromých zahrad nemohla být ani řeč. Ke konci středního období se však situace změnila, příbuzní císařovny a eunuši získali na císařském dvoře silný vliv a osnovali intriky, aristokracie a státní úředníci zase hromadili majetek, stavěli si luxusní sídla a žili extravagantně a rozmařile. V posledním období dynastie, za vlády císařů Huandiho 桓帝 a Lingdiho 灵帝, byl takovýto životní styl ještě běžnější.

---

²⁵⁸ *li shui* 理水 – znamená „design navrhování vodních ploch v zahradě“ - *yuanlin shuimian de gui Hua sheji* 园林水面的规划设计 – podle Zhang Jiaji 1997, 354

²⁵⁹ Zhang Jiaji 1997, *Zhongguo yuanlin yishu da cidian* 中国园林艺术大辞典, 354

²⁶⁰ Zhou Weiquan 1999, 68

²⁶¹ tyto rezidence se čínsky označovaly jako *zhai* 宅, *di* 第 a *yuan-chi* 园池 – viz Soukromé zahrady za Z Hanů

4.3.1. Zahrady úředníka a hodnostáře Liang Jiho 梁冀

Nejvýznamnější z osobností, které vlastnily velké pozemky se zahradami, byl Liang Ji 梁冀 (? -159) z váženého rodu Liang 梁; Liang Jiho předkové kdysi přispěli k obnovení dynastie Han. Za vlády císaře Shundiho 顺帝 (126-144) byl vrchním velitelem vojenských jednotek, předtím zastával mnoho jiných významných funkcí; jako státní úředník dokonce sloužil za vlády celkem čtyř císařů.²⁶² Císař Huandi mu za jeho zásluhy udělil v léno okresy Dingtao 定陶, Xianyang 咸阳, Xiongshan 襄县 a Chengshi 乘氏, z nichž měl příjem z více než čtyřiceti tisíc domácností.²⁶³ Krom toho pobíral Liang Ji vysoký úřednický plat, a tak mohl za více než dvacet let své úřední služby nashromáždit dostatečné jmění, aby mohl na svých pozemcích o rozloze přibližně tisíc čtverečních *li* postupně založit mnoho zahrad a parků a postavit si nejedno honosné sídlo. Do jeho doby snad nebylo člověka, který by vlastnil takové množství soukromých zahrad a parků rozestých na tak rozsáhlém území. Tyto zahrady jsou popsány v Kronice Pozdních Chanů *Hou Hanshu* 后汉书, v kapitole *Liang tong liezhuan* 梁统列传.²⁶⁴ Jeho zahrady byly roztroušeny na území ohraničeném městy Xingyang 荥阳 na východě, Hongnong 弘农 na západě, Luyang 鲁阳 (dnešní Lushan 鲁山) na jihu a řekami Huanghe 黄河 a Qishui 淇水 na severu. Liang Jiovy zahrady lze bez přehánění srovnávat s císařskými zahradami Východních Hanů. V jeho parcích byly obrovské terasy a pavilony ozdobené podobami draků, tygrů a dalších zvířat. Avšak ne všechny jeho „zahradní“ pozemky byly skutečně zahradami či parky. Většinu těchto pozemků si Liang Ji přivlastnil díky svému postavení a moci, zabral např. horské lesy a mokřiny, které následně využíval k lovu či těžbě dřeva.²⁶⁵ Liang Ji byl též milovníkem zajíců, koňských dostihů a lovu s loveckými psy.²⁶⁶

V již zmíněné kapitole *Liang tong liezhuan* jsou popsány zahrady „Yuanpu“ 园圃 a „Kokoticová zahrada“ Tuyuan 菟园. Tyto dvě zahrady do určité míry odrážejí, co do vytváření zahrad, vkus tehdejší aristokracie a úředníků, a jsou vynikající ukázkou dobového zahradního umění. Liang Ji Zahrada „Zahrada“ (*yuanpu* 园圃) se vyznačovala tím, že na první pohled působila jako skutečná krajina. Na rozloze deseti *li* bylo devět vrcholů připomínajících horu Erxiao 二嶠 („采土为山, 十里九陂, 以像二嶠“).²⁶⁷

²⁶² Byli to císaři Shundi 顺帝, Chongdi 冲帝 (144-145), Zhidi 质帝 (145-146) a Huandi 桓帝 (146-167)

²⁶³ Crespigny, de 2007, 451

²⁶⁴ Zhou Weiquan 1999, 70

²⁶⁵ Zhou Weiquan 1999, 70

²⁶⁶ Crespigny, de 2007, 451

²⁶⁷ Chu Zhao wen 2008, Zhongguo yuanlin shi, <http://lz.book.sohu.com/chapter-9734-1-13.html>

V zahradě byla totiž navržena umělá hora, která – což si zasluhuje pozornost – připomínala *skutečnou* horu Xiaoshan 嵩山,²⁶⁸ která se nachází v západní části dnešní provincie Henan 河南省 (resp. už na hranici provincií Henan a Shaanxi 陕西省), na jihu okresu Shanxian 陕县. Umělá hora byla vytvořena jako dokonalá kopie skutečného horského štítu se strmými srázy, hlubokým lesem a roklemi. Tvůrci této soukromé zahrady se již neomezili na napodobování bájných, *neskutečných* hor nesmrtelných jako tvůrci císařských zahrad, což bylo dalším krokem vpřed v rozvoji čínského zahradního umění.²⁶⁹

Zahrada Yuanpu byla pravděpodobně jeho nejznámější zahradou; dnes je nazývána jednoduše Liang Ji yuan 梁冀园.²⁷⁰ O tom, jaké kopce, hory či jezera byly v zahradě Tuyuan, se dnes již neví, ale víme, že v ní bylo mnoho různých staveb, vysoké paláce a věže, které byly opravdu majestátní. To dokládají stavby vyobrazené na kamenných reliéfech a ozdobných dlaždicích z doby Východní Han, kde můžeme vidět několika podlažní stavby – pavilony a paláce – obklopené zahradou. Také Liang Jiho manželka, Sun Shou 孙寿 měla své vlastní luxusní rezidence, zahrady a parky.²⁷¹ Oba však skončili neslavně, r. 159 byli nuceni společně spáchat sebevraždu.²⁷²

5. Význam a funkce hanských loveckých parků, obor a zahrad

Už za dynastií Shang a Zhou byly královské lovy symbolem panovnickovy moci.²⁷³ Se vznikem obrovských loveckých parků dynastií Qin a Han se tento symbolický význam ještě zvětšil. Císařský park Shanglin - kromě toho, že byl oborou a loveckým parkem zároveň - byl však především replikou celého Podnebesí – obrovského panství Syna Nebes *Tianzi* 天子 – a tudíž i symbolem jeho moci. Za dynastie Han se stal téměř dokonalou „miniaturou“ celé říše, kde řeky, zvířata i rostliny měly své symbolické místo podle světových stran. Osm řek oblasti Guanzhong bylo též přiřazeno ke čtyřem rohům říše – severu, jihu, východu a západu.²⁷⁴

Parky, obory i zahrady byly samozřejmě místem odpočinku a zábavy celé císařské rodiny, stejně jako jejich hostů a oficiálních návštěv. Parky a zahrady též bývaly místem milostných schůzek, a to jistě nejen v případě císařů, ale i úředních králů a jiné aristokracie.

---

²⁶⁸ Pohoří Xiaoshan 嵩山, kterému se říká též Sanxiaoshan 三嵩山, Erxiaoshan 二嵩山, se táhne dále na východ, kde je již nazýváno Mangshan 邙山.

²⁶⁹ Zhou Weiyan 1999, 71

²⁷⁰ Chu Zhaowen 2008, *Zhongguo yuanlin shi*: <http://lz.book.sohu.com/chapter-9734-1-13.html>

²⁷¹ Crespigny, de 2007, 775

²⁷² Crespigny, de 2007, 451

²⁷³ Keswick 2003, 42

²⁷⁴ Keswick 2003, 45

Návštěvy z ciziny i hanští úřední králové byli v parku Shanglin též ubytováni. Park Shanglin sloužil k nejrůznějším účelům: jezera byla vhodná pro vojenská cvičení lodních bitev, konaly se zde vojenská cvičení a různé zápasy a klání vojenské povahy (např. závody vozů, klání ve střelbě z luku),²⁷⁵ při císařském lovu bylo díky rozloze parku lehké zapůsobit na oficiální návštěvy, sloužil též k uložení zásob a zabaveného majetku²⁷⁶; r. 114 př.n.l. v něm byly zřízeny tři úřadovny pro státní razení mincí – tyto mincovny záhy získaly monopol na výrobu veškerých mincí v říši,²⁷⁷ a na nucených pracích zde bylo „zaměstnáno“ mnoho vězňů a zavržených úředníků.

V chrámech parku byly vykonávány mnohé náboženské rituály, např. obřad odhánění nakažlivých a zhoubných nemocí.²⁷⁸ V Paláci Sladkých pramenů se konaly významné oběti Nejvyššímu božstvu *Tai yi* 太一/太乙. Mimořádný význam měl park Shanglin pro císaře Wudiho – byl zhmotněním jeho snahy přiblížit se nesmrtelným *xianren* 仙人 či snad snahy přivábit je k sobě. Na mnoha místech parku mohl císař pocítit, jak se jim přibližuje a jak se celá jeho „říše“ (park) začíná podobat obrazu mýtické Zavěšené zahrady Xuanpu 悬圃 – podle legend sídla nejvyššího božstva *Di* 帝.

V císařských parcích dynastie Han už můžeme nalézt i veliké sady, užitkové zahrady, pastviny a samozřejmě jezera, která poskytovala vybranou stravu císařskému dvoru.²⁷⁹ Další praktické využití našel park v chovu dobytka a velkého množství koní, kteří mohli být využíváni ve válečných taženích,²⁸⁰ a dále jako císařská zoologická zahrada.

Nemalý význam císařských parků, obor a zahrad spočívá v tom, že se jimi inspirovala bohatá šlechta při tvorbě svých soukromých zahrad a parků. Zprvu, v době dynastie Západní Han, byly sice umělé hory a umělá jezera císařského parku Shanglin jen napodobovány, avšak za Východních Hanů se začalo zahradní umění soukromých zahrad rozvíjet rychleji a svěbytně. Soukromé zahrady však neplnily tolik rozličných funkcí, byly spíše jen místem pro potěšení a odpočinek a dále byly symbolem bohatství a moci jejich majitelů. Bylo to právě za dynastie Han, kdy byly položeny základy zahradní architektury klasických čínských zahrad.

---

²⁷⁵ Hanshu II, přel. podle Dubs 1954, 131

²⁷⁶ Shiji, Pojednání o ekonomice (The Balanced Standard), přel. podle Watson 1993, 78

²⁷⁷ Shiji, Pojednání o ekonomice (The Balanced Standard), přel. podle Watson 1993, 77

²⁷⁸ Zong-qi Cai 2004, 132

²⁷⁹ Keswick 2003, 46

²⁸⁰ Zong-qi Cai 2004, 132

6. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo popsat lovecké parky, obory a zahrady v době dynastie Han z různých hledisek. Při popisu císařských zahrad a parků dynastií Qin a Han jsem zjistila, že parky dynastie Západní Han v mnohém navázaly na císařské parky dynastie Qin. Je to samozřejmě dáno polohou hlavních měst obou dynastií, Xianyang 咸阳 a Chang`anu 长安, která byla velice blízko sebe; jedinou výraznou hranici mezi nimi tvořila řeka Wei 渭. Hanští císaři tudíž mohli snadno využít qinské obory a ty z paláců, které se dochovaly. Kromě využití stávajících obor, parků a paláců se někteří uchýlili k jejich rozšíření, případně obnovení. Takto byly Západními Hany využity staré qinské paláce Changyangong 长杨宫 (Palác Vysokých topolů), Ganquangong 甘泉宫 (Palác Sladkých pramenů), obora Yichunyuan 宜春苑 a především park Shanglinyuan 上林苑. Největším stavitelem zahrad a paláců byl císař Wudi 武帝, který se nebránil ani opravdu megalomanským projektům; mj. nejspíše proto, že měl hodně společného s Prvním svrchovaným císařem dynastie Qin a jistě byl dobře obeznámen s monumentálností jeho císařského paláce Epangong 阿房宫 i rozlohou qinské obory Shanglin.

Další paralelu mezi oběma císaři můžeme najít v jejich snaze dosáhnout nesmrtelnosti a v uctívání kultu nesmrtelných *xianren* 仙人. S tím souvisí i první významná změna v podobě císařských zahrad: v předqinské době se v královských loveckých parcích a oborách vyskytovaly pouze terasy z dusané hlíny sloužící k rituálním účelům jako bylo získání Mandátu Nebes, komunikace s nadpřirozenými bytostmi, pozorování příznivých znamení či uctívání předků. Od doby Qin Shi Huangdiho 秦始皇帝 však do císařských zahrad proniká symbolická replika Pochajského (či Východního) moře s Ostrovy nesmrtelných v podobě umělého jezera a v něm navršených ostrovů-hor. Tento zahradní prvek, tehdy ještě obřích rozměrů, se poprvé objevil v paláci/ parku u Orchidejového jezera Lanchigong 兰池宫, který nechal vybudovat Qin Shi Huangdi. Dále se objevuje v parcích císaře Wudiho, konkrétně v paláci Jianzhangong 建章宫 (jezero Taiyechi 太液池), a v císařských parcích Východním Hanů (např. Ponořená terasa Jiantai 渐台 u jezera Hongchi 鸿池). Za dynastie Han si podobná jezera začali ve svých soukromých zahradách budovat i bohatí obchodníci, hodnostáři a aristokraté, kteří také s oblibou vršili umělé hory na důkaz své moci a bohatství. Od hanské doby se prvek vodní plochy s ostrovy (či skálami) navždy stal nedílnou součástí čínských klasických zahrad.

Významný rozdíl můžeme najít v *charakteru* zahrad Západních a Východních Hanů. Císařské (palácové) zahrady Západních Hanů se nacházely na území, kterým protékala jen řeka Wei a její přítoky. Voda z těchto toků byla využita jen minimálně, a to na uměle vybudovaná jezera. Naopak tvůrci zahrad dynastie Východní Han, jejíž hlavní město Luoyang leželo na území mezi dvěma řekami, velice umě využili místních hydrologických podmínek. Nejen že využili přítok řeky Luo 洛 a samotnou řeku Gu 穀 pro napájení umělých jezer, ale též byly v Luoyangu vykopány kanály, které vodu z řeky Gu přiváděly do města a mnoha jeho paláců a zahrad. Tak vznikly ideální přírodní podmínky pro zahrady plné svěží zeleně, s mnoha jezírky a potůčky, kde rostlo mnoho druhů vodních rostlin atd. Je ovšem pravděpodobné, že takové zahrady plné bujné a svěží vegetace by vznikly i za Západních Hanů, kdyby jejich hlavní město leželo mezi dvěma velkými toky. Avšak i soukromé zahrady Východních Hanů působí podle dostupných pramenů velice harmonickým dojmem – na rozdíl od zahrady obchodníka Yuan Guanghana 袁广汉, který měl ve své zahradě o rozloze dvaceti čtverečních li jednu obrovskou umělou horu, velké umělé jezero a čtyřicet tři pavilónů, besídek a teras s vyhlídkou, které byly navzájem propojeny krytými chodníky. Takovýto popis působí spíše jako popis obřího labyrintu než zahrady. Bohužel o jiných soukromých zahradách Západních Hanů se nezachovaly téměř žádné prameny.

Co se týče výše popsaných zahrad v době Qin a Západní a Východní Han, jejich podoba se za celou dobu nezměnila tak výrazně jako jejich primární funkce. S přihlédnutím k historickému vývoji doloženému archeologickými nálezy můžeme konstatovat, že zahrady vznikly pravděpodobně z obor, v nichž byla významným stavebním prvkem terasa z dusané hlíny. Tyto obory vznikly z královských loveckých parků, kterým předcházely už jen obrovské lovecké areály dynastie Shang. S tím, jak se lovecké parky měnily v obory a obory v zahrady, se též měnily jejich funkce. Lovecké parky měly především symbolický a rituální význam. Královské lovy v nich konané měly symbolický význam pro zvýšení či upevnění prestiže shangských i zhouských králů. Totéž platilo i pro lovecké parky vévodů – vládců lenních států. V loveckých parcích a oborách byla také chována obětní zvířata a též se tam různé obětní rituály konaly.

Také první císařské parky a zahrady měly především rituální a politický význam. Je možné, že existuje paralela mezi cestami shangských králů po jejich říši a císařským lovem. Shangský král upevňoval svou faktickou moc v zemi tím, že pravidelně jezdil krajinou a po

významných místech říše a cestou sám obětoval místním božstvům;²⁸¹ podobně jezdili po parku Shanglin – miniatuře a symbolu celé říše – při lovech a soukromých vyjížďkách qinští a hanští císaři. Avšak postupem času tato čistě rituální a politická funkce ustupuje do pozadí, což je patrné z nepříliš velkého významu loveckých parků a obor za dynastie Východní Han. Tento primární účel začíná, snad právě za Východních Hanů, nahrazovat funkce estetická. Parky a zahrady se stávají místem odpočinku, zábavy a rozjímání v přírodě.

Stejně tak se mění účel umělých hor navršených na břehu jezer či přímo v nich. Zatímco pro císaře Qin Shi Huangdiho a Han Wudiho měly tyto hory nesmírný osobní význam, který byl doslova otázkou života a smrti, resp. otázkou života smrtelného a nesmrtelného, a zároveň plnily symbolickou a rituální funkci, podobné umělé hory v císařských i soukromých zahradách Východních Hanů měly už víceméně funkci estetickou. U teras a hor navršených za účelem vyhlídky na zahradu je samozřejmě tento praktický účel zachován. Celková estetika zahrad se změnila především díky postupnému pronikání vodních prvků do zahrad, kterými jsou nejen jezera a jezírka, ale i potoky či uměle vytvořené kanály. S tím souvisí i rozvoj zahradního umění *navrhování vodních ploch* (*li shui* 理水), jehož snahou je zobrazit skutečnou krajinu („hory a řeky“ *shanshui* 山水), a tak vzniká unikátní kombinace hor a vod – hor, které se zrcadlí na vodní hladině – v čínských zahradách. Toto umění, typické pro čínské zahrady pozdějších dob, má své kořeny právě v době Qin a Han.

Také podoba symbolických umělých hor – teras v zahradách a parcích – se změnila. Původní rituální terasy doby dynastie Zhou ustupují terasám budovaným za účelem vyhlídky do krajiny, na kterých je často ještě postaven pavilon či jiná vyhlídková stavba. Jako jiné symbolické hory, zároveň nahrazující pohoří Kunlun 昆仑, které je v zahradách zhmotňováno velice zřídka, vznikají již mnohokrát zmíněné ostrovy v jezerech symbolizující Ostrovy nesmrtelných Penglai 蓬莱, Fangzhang 方丈 a Yingzhou 瀛洲. Symbolika pohoří Kunlun je však v hanských zahradách a palácích zachována alespoň v názvech některých jejich částí, např. bran (brána Changhe 阊阖 v paláci Jianzhangong), a také je zachovávána v hanských popisných básních *fu* – například časté přirovnání části císařského parku k Purpurovému paláci Zigong 紫宫.

Zpracovávaná problematika mě od samého začátku velmi zaujala. Osobně si myslím, že toto velice zajímavé a pro dějiny čínských zahrad tak významné téma (avšak

---

²⁸¹ Lewis 2006, 288

v česky psané literatuře i při výběru překladů zahraničních publikací bohužel stále opomíjené téma) by si zasloužilo další bádání.

7. Použitá literatura

- Cai, Zong-qi 2004: *Chinese Aesthetics*, Honolulu, University of Hawaii Press.
- Crespigny de, R. 2007: *A Biographical Dictionary of Later Han to the Three Kingdoms (23-220 AD)*, Leiden; Boston, Brill.
- Damec, J. 2006: *Císařské zahrady Říše středu*, Brno, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně.
- Fiskesjö, M. 2001: *Rising From Blood-Stained Fields: Royal Hunting and State Formation in Shang China*, The Museum of Far Eastern Antiquities, no. 73, 49-191
- Keswick, M. 2003: *The Chinese Garden*, London, Frances Lincoln Ltd.
- Lewis, M. E. 2006: *The Construction of Space in Early China*, Albany, State University of New York Press.
- Liščák, V. 2008: *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech*, Praha, Nakladatelství Libri.
- Loewe, M. 2000: *A Biographical Dictionary of the Qin, Former Han and Xin Periods (221 BC-AD 24)*, Leiden; Boston; Koln, Brill.
- Lomová, O.; Yeh Kuo-Liang 2004: *Ach běda, přeběda*, Praha, DharmaGaia.
- Minford, J.; Lau J.S.M. 2000: *Classical Chinese literature: an anthology of translations I, From antiquity to the Tang dynasty*, New York; Hong Kong, Columbia University Press.
- Pan Ku 1954: *History of the Former Han Dynasty II.*, Překl. H.H. Dubs, Baltimore, Waverly Press, Inc.
- Qian Yun 1984: *Classical Chinese Gardens*, Beijing, China Building Industry Press.

Schafer, E.H. 1968: *Hunting Parks and Animal Enclosures in Ancient China*, Journal of the Economic and Social History of the Orient, no. 11, 318-343

Sima Qian 1993: *Records of the Grand Historian, Han Dynasty I.*, Překl. B. Watson, Hong Kong, Columbia University Press.

Sima Qian 1993: *Records of the Grand Historian, Han Dynasty II.*, Překl. B. Watson, Hong Kong, Columbia University Press.

Sima Qian 1993: *Records of the Grand Historian, Qin Dynasty*, Překl. B. Watson, Hong Kong, The Chinese University of Hong Kong, The Research Centre for Translation, Columbia University Press.

Slupski, Z.; Lomová, O. 2006: *Úvod do dějin čínského písemnictví a krásné literatury*, Praha, Nakladatelství Karolinum.

Steinhardt, N. 1999: *Chinese Imperial City Planning*, Honolulu, University of Hawai'i Press.

Waley, A. 1937: *The Book of Songs*, London, George Allen & Unwin Ltd.

Wang Li 2005: *Gu hanyu chang yong zi zidian*, Beijing, Shangwu yinshuguan chuban.

Wang Zhongshu 1982: *Han Civilization*, Překl. K.C. Chang, New Haven, Yale University Press.

Wu Hung 1995: *Monumentality in Early Chinese Art and Architecture*, Stanford, Stanford University Press.

Xiao Tong 1996: *Wenxuan II*, Překl. D.R. Knechtges, Princeton, SMC Publishing Inc.

Zhang Jiaji 1997: *Zhongguo yuanlun yishu da cidian*, Taiyuan, Shanxi jiaoyu chubanshe.

Zhou Wei-quan 1999: *Zhongguo gudian yuanlin shi*, Beijing, Qinghua daxue chubanshe.

8. Internetové odkazy

<http://tls.uni-hd.de/Lasso/TLS/procsearchChar.lasso> (6.7.2009)

<http://tls.uni-hd.de/Lasso/TLS/procsearchChar.lasso> (10.7.2009)

<http://www.zdic.net/cd/ci/9/ZdicE6ZdicB3Zdic89297557.htm> (15.7.2009)

<http://www.hudong.com/wiki/沙丘宫平台遗址> (12.8.2009)

<http://zh.wikipedia.org/wiki/%E9%98%BF%E6%88%BF%E5%AE%AB#.E9.98.BF.E5.9F.8E> (19.7.2009)

http://d.wanfangdata.com.cn/Periodical_wenb200204009.aspx (19.7.2009)

<http://www.zdic.net/cd/ci/12/ZdicE9Zdic9AZdic91267456.htm> (25.8.2009)

<http://baike.baidu.com/view/141698.htm> (24.8.2009)

<http://baike.baidu.com/view/266886.htm> (24.8.2009)

<http://baike.baidu.com/view/57841.htm> (25.8.2009)

<http://lz.book.sohu.com/chapter-9734-1-13.html> (26.8.2009)

9. Seznam příloh

1. Mapka qinského hlavního města Xianyangu a významných paláců v jeho okolí (příloha č.1)
2. Mapka Chang`anu a okolí za dynastie Západní Han se všemi významnými paláci (příloha č.2)
3. Plánek okolí Paláce Sladkých pramenů Ganquangong – významné stavby na území parku Ganquanyuan (příloha č.3)
4. Plánek paláců Jianzhangong a Weiyanggong (příloha č.4)
5. Plánek Luoyangu za dynastie Východní Han se všemi významnými parky v okolí města (příloha č.5)

10. Přílohy

Všechny přílohy (příloha č.1 – 5) jsou převzaty z knihy 中国古典园林史 *Zhongguo gudian yuanlin shi*:

Zhou Weiquan 1999: *Zhongguo gudian yuanlin shi*, Beijing, Qinghua daxue chubanshe.

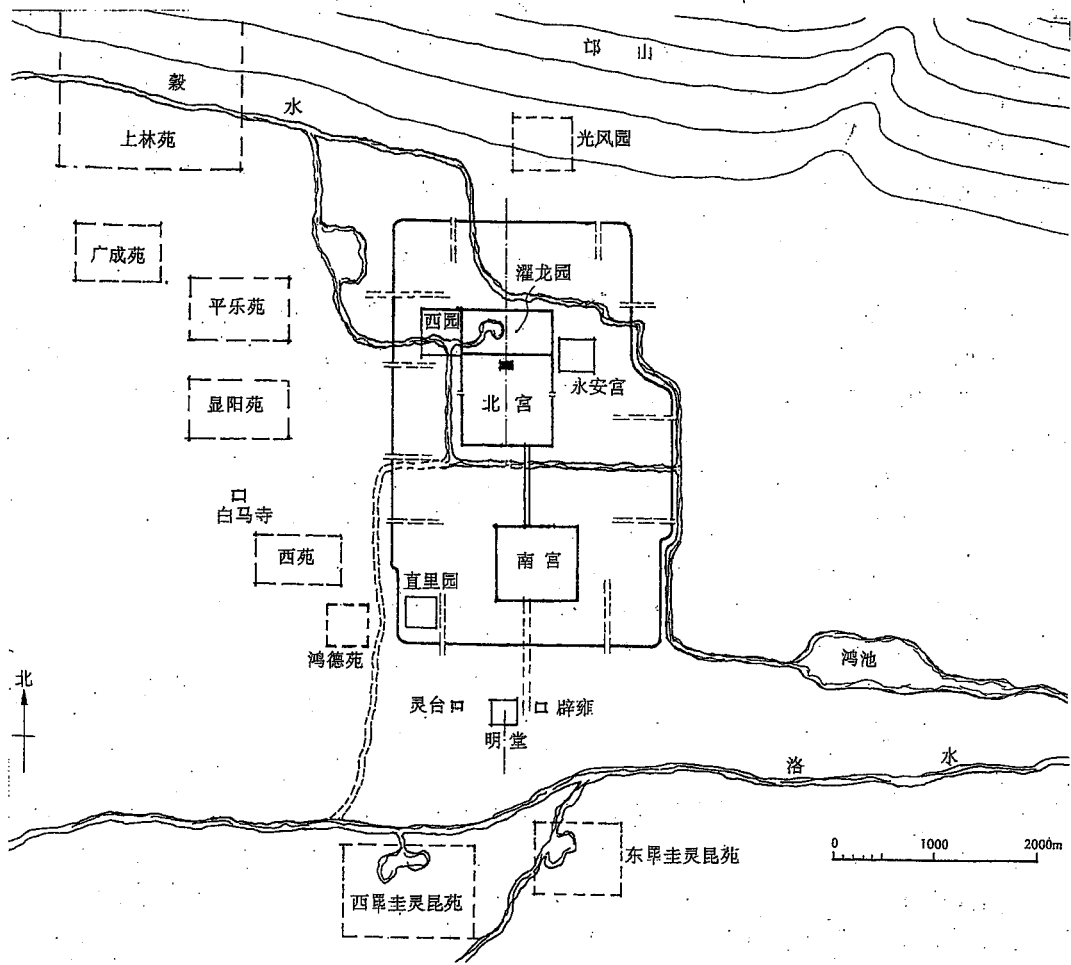

图 2-13 东汉洛阳主要宫苑分布图

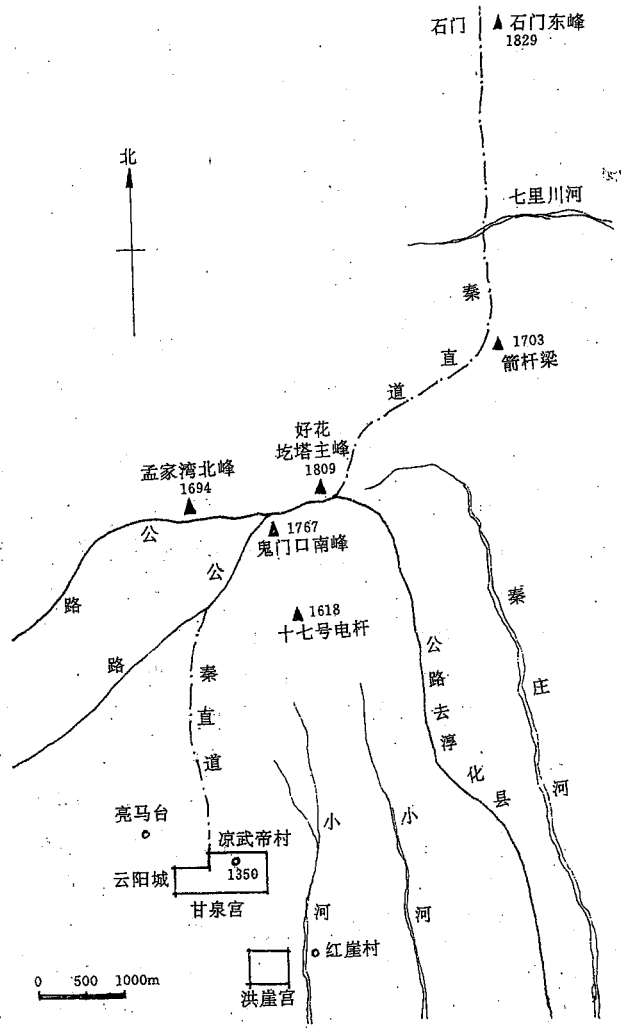

图 2-10 甘泉苑位置示意图

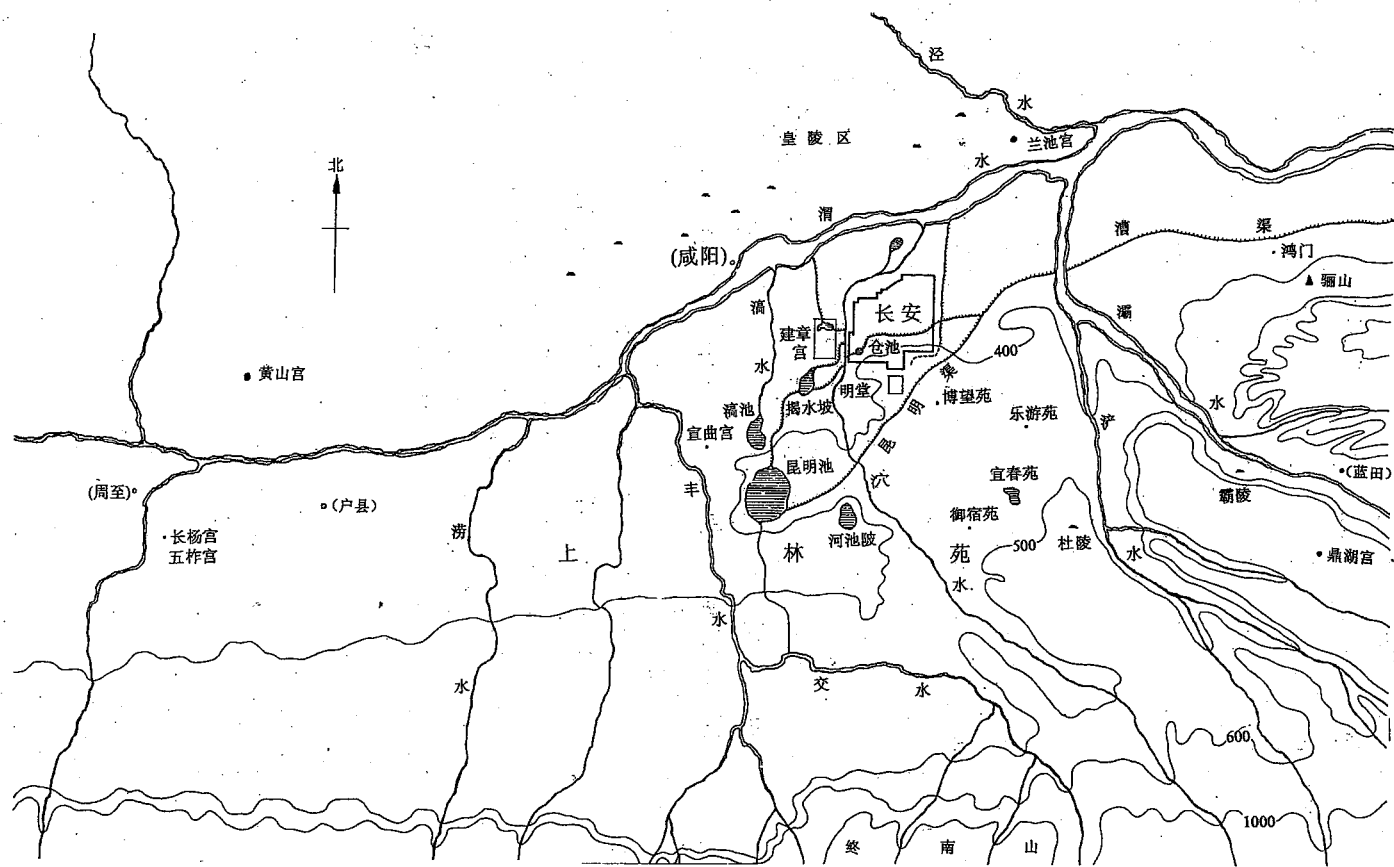

图 2-8 西汉长安及其附近主要宫苑分布图

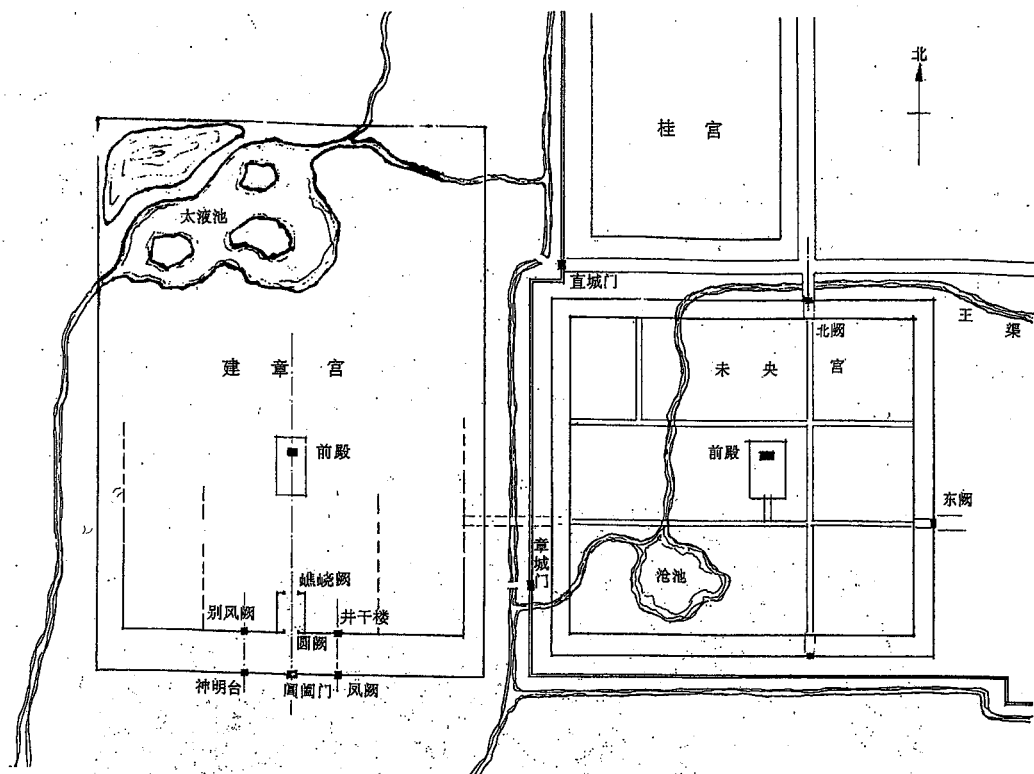

图 2-11 未央宫、建章宫平面设想图